

Pärtini Sirid:

„Mia mul üle jääs, ku süämeest
tennäda' latsi vanõbit –
ilma teeldä' saasi-i latsõ'
kavvu', ilma teeldä'
saasi-i latsõ' osa võtta.”

lk 2

Libliku Pille:

„Olgu' Setomaa lõunõ-
vai põhakaarõh,
opilanõ piat saama
samasäntse kvaliteediga'
haridust.”

lk 10

Järvelilli Rein:

„Urmi Evelini juubolinäütüs
„50 hUrmavat hetke Setomaale”
om Uusvada Kultuuriküläh
kaemisõst väläh kooni'
7. septembrini' 2025.”

lk 11

Setomaa

Hind 2 eurot

Jaauar 2025, nr 1 (422)

Välläandmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Müüda Setomaad käüti hüäl meelel

31. detsembri jalotamisõ' müüda Setomaad

KÄUMISÕST MÜÜDÄ MIKTÄMÄKE kõnõlõs **ALI** (8 a, Setomaa Kooli Miktämäe opmiskotusõ 2. klassi opilanõ) säänestmuudu: „Oll' huvtav. Mi naksi pääle Saviorost, käve õkapiteh läbi Miktämäe ja sis minti kooli mano. Käveni ümbre koolimaja. Tšuuat mængemi jalgpalli ja ronõmi üteh külävanõbaga' seigelüraal. Sis mi lätsi tagasi küläplatsi pääle. Sääl mi sei väigokõisi pannkuuko ja jei kuuma tsäiu. Tulõ man sai hinnäst peestä'. Meid oll' kokko 18 inõmist ja kats pinni. Kahõs oll' õnnõ kats last. Ma looda, õt järgmätsel kõrral om latsi inäbä.”

SAATSERINNA JALOTUSKÄÜK OLL' 9 KILOMEETRIT PIKK. 31. detsembril tull' Saatse küläplatsi pääle 19 huvilist, õt traditsioonilitsõlt ütehkuuh kävnu'. Saatseh om väiga' keerolinõ valli', õt kohes minnä', selle õt õgal puul jovvat kontrolljoonõni' vällä. Piirivalvajidõga' kokkolepütüilt läts mi jalotus Saatse-Litvina-Süranka-Lakõmägi ja õkva tagasi. Kõnõldas, õt Lakõmäke uuritas, õt sinnä' tahetas tetä' karjäär, ja kõik tahtsõ' tuud kotust nätä'. Kõnõldi ka' nuid jutta, õt kiä' koh om innebidi elänü' ja mäntse' talo' omma' ao joosul ar' häõnü'. Käüti rutulitsõlt, üle uja minek oll' keerolinõ, kokko sai käütüs 9 km. Peräst mi istõ kõrrast üte kuusõ ala, jei läm-mind juuki ja soovõ ütstõõsõlõ hüvvä vahtsõt aastakka ja sis mi kõik lätsi õgaüts umma kodo ummi tegemisi mano.

KALA INGRIT

LUHAMAA MATK Vei PIIRI LÄHKOHE. Soovoori kävemi kaemah Sarokina küllä. Täämbä säändse nimega küllä kaardi pääl inämb olõ-õi, jääs üttepiteh Lütä ala, tõist-piteh Vinne poolõ pääle. Täpsembält oll'

külä parhilladsõ Collade terminali takah, üte küläga vasta kivitiid.

Olõ-õi kah inämb üttegi tallo – õnnõ kolmõ talo asõmõ'. Tiijuhist oll' meelee Tanni Antonina, kiä' sääl sündünü ja kasunu.

Kuna mi matkatii käve väega kontroll-joonõ lähkoh, sis andsõmi inne piirivalvõlõ ilosahe tiidä'. Meid oll' 30 matkajat ja kokko tull' säidse kilomeetrit.

LEIMA AARNE

JALOTAMINÕ MÜÜDÄ NEDSÄJÄT. Meid oll' 25 ja mi tei tsõõri läbi mõtsa küläplatsilt Kesk-Nedsäjähe ja tagasi. Ilm oll' hüä ja üteh vanõbidõ küläinõmisiga' oll' huvtav miilde tulõta' vannu tiiraakõisi ja kost sai õkva minnä'. Peräst mi olli külämajah, sei üteh-võõdõt kraami ja ennusti vahtsõst aastagast hüvvä suuvõ täudeminekit.

VALGU MEEL

KOLOSSOVA AASTAGALÕPU JALOTUSKÄÜK KORELA KÜLÄ LÄHKOH. Jalotamma tull' 26 inõmist ja üteh oll' võõdõt ka' kats pinni. Mi käve müüda Mustuja maastigukaitsõ all olõvat kotust ja sai tiidä', koh omma' „salajatsõ tiiraa”, jalodi Dudajevi jahiratu piteh ja kävemi Poogandi tsõõritiid. Maulõ hüä ruvva ja piiragu' oll' tennü Korela külä kodokohvik Kostivanker. Leevä oll' küdsänü Oro talo pernaane Seimi Anneli. Vana Jüri seebikualt oll' õgalõ ütele kingtusest siip.

HÜDSI SILVER

OBINITSA JALOTUSÕ VIIMÄNE KOTUS OLL' PAKKÕSAINA MAN. Obinitsah mi olõ aastagalõpu käügi aigu kaenu' üle kotusõ', koh om midägi' vahtsõt. Šool kõrral mi käve kaemah Ollõluuja Pruulikota ja kogokunnaklassi, kävemi kerkoh ni surnuaial, sis viil aiasaaduisi väärinduskeskusõh ja tei pidoligult pakkõsaina avamisõ. Õdagu oll' Puhkõmajah karaokõõdak.

BLUMI PRIIT

RÕSNA KÄÜJIST SÄIDSE OLLI' LATSÕ. Traditsioonis saanu' aastagalõpu jalotuskäük tõi šool aastagal Rõsna küllä 18 inõmist, kinkõst säidse olli' latsõ'. 4 km joosul sai terve aastaga tegemisõ' läbi kõnõldus ja paika pantus vahtsõ' plaani'.

SAARINE MAAŖA

Huik Anneli, Andrelleri Iisaku, Blumi Priidu,
Hüdsi Silveri, Liivago Karini ja eräkogo pildi:

Loe' aastagalõpumatkust ka lk 2.

Müüda Setomaad käüti hüäl meelel

Loe' ka lk 1

UUSVADA AASTALÖPU MATK TÕI RAHVA PÜHÄ-PAIKA. Aastalõpu matk Uusvadah vei rahva kaema soo kandi pühhi kotsit. Aastaka viimäse päävä kesklõunast oll' Uusvada külāmaja ette korjunu üle 40 inemise. Ilm oll' matkarahvalõ ant ilmadult sobilik – värs-kelt maaha sadanu lumi ni paar külmakraati tei' soost pääväst ideaalsõ talvitsõ matkapäävä. Kogo kuvvõ ja poolõ kilomeet-rinõ matkatii oll' teno värskele lumõlõ valgõ ja puhas, mõt-saveereh koogudi' puu' ummi lumitsit ossõ matkajatõ päie kotsilõ.

Soovoorit tahtsõ mi matkajatõga üle kaia' Uusvada kandi pühä' kotusõ'. Matka alosti muidogi Uusvada Nahtsi tsässonast. Tsässonah pannimi kündle' palama, mõtlimi tagasi lännu' aastakalõ ni suuvsõ kõigilõ

ilosat matkapäivä ja parembat vahtsõt aastakka. Kuna matkara-hva seeh oll' ka inemiisi Ees-timaalt ja Saksamaalt, oll' näide jaost jo matka algus veiga tõist-muudu ni põnnõv.

Edesi läts matkatii ludi-mäele ja seltskond sai tiidä', õt Uusvadah om kogoni kolm ludimäke, minkal vägi seeh ni minka mano om läbi aoluu, joba inne ristiusu tulõkit Seto-maalõ, külārahvas kokko käünü ni pühitsenü tähtsit päivi.

Ludimäelt alla tullõh sai rahvas kaia' suurt avarust, inne ku tulti alla Tuhkvitsa uja viirde ja kääneti Tepijä silmälätte mano. Lätteviiga silmi mõsk-minõ andsõ selge silmänäge-mise ni nii sai minnä' edesi vai õigõhõ üteldelh läbi Lepä, Tob-rova ja Tsergondõ külä jälki Uusvatta tagasi.

JÄRVELILLI REIN

Tepijä silmälätte man.

Järvelilli Reinu pilt

NIITSIKU KÜLÄ AASTAGA-LÖPU JALOTUSKÄÜK. Niit-siku külä jaost oll' minevä aas-taga aastagalõpu jalotuskäük edimäne sääne jalotus mi küläh ja ka' 2024. a edimäne küläinõ-misi ütine tegeminõ.

Mi inne niitsikulaisiga' arodi, õt midä huvtavva meil siih om ja midä võisi' jalotusõ aigu kaia'. Ja nii mi sis saigi' tiidä', õt siist mu mant kõgõst mõnõ-saa meetri peräst om ullidu suur kivi (rändrahn) nimega' Niitsiku Suurkivi. Tegemist om III kategooria kaitstava luudus-mälestisõga'. Mi küüsse maa umanigu käest lupa, õt tulla' ja kaia'. Nii sis mi kävegi' tuud suurt kivvi kaemah. Pääle jalotamist mi sei ütidselt piirakit ja jei pääle lämminõd tsäiu ja sai

vahtsidõ ja ammutsidõ inõmi-siga' tutvast.

Sool edimätsel kõrral oll' meid kokko 10 ja kats neläja-lalist ka' viil. Ma looda, õt järg-mätsel kõrral om meid jo inäbä. Hüä oll' tuu, õt miika' olli' jalotamma tulnu' naabrighi'.

Ilm oll' illoš, valu sääne ku jalotamisõ jaost om vaia ja aas-taga lõpõtusõst nakaš lummõgi' sadama.

Mi olõ tenoligu', õt vallalt sääne aastagalõpu jalotusõ mõtõh om tulnu' ja õt ka' mii' uma külārahvaga sai kokko, olgu' kas vai sis aastaga viimät-sel pääväl.

Ma tennä umalt puult kõiki, kiä' tulli' ütidsõle jalotuskäügilõ!

ROOSIMAA MARGERY

Niitsiku matkalisõ.

Roosimaa Margery pilt

Margi Martini pilt

Seto Köögi tegemisõ'

ROOSIMAA MARGERY

MTÜ Seto Küük iistvidijä

MTÜ Seto Küük arõngukava tegevuskavah om tuud üte mi tegevüsenä kododsõ tuut-misõ ja müügikotusõ luuminõ. Tegevüse seletüseh om kiräh: panda' kokko inõmisõ', kiä' tahtva' hindäle kodotsihe tin-gimüüsihe vormista' kodokõogi-tuutmisõ. Ütidselt nõvvo anda' kotoh tuutjilõ / pakjilõ

müügikotusõ luumisõl, õt tuu olõs külälisi jaost huvitav ja tahasi' tulla' ostma.

Nii sai jaanuarikuu edeotsah vällä hõigat, õt mi naka üteh-kuuh tegelemä pernaisi kodo-küüke põllumajandus- ja toidu-aamõdi nõvvõtõlõ vastavussõ viimisõga'. Ütehkuuh om õks lihtsap – ollõh ütstõõsõlõ toest ja ka' motivatsioonist. Edimätsõ üleskutsõ pääle om teemast huvitõtuisi katõsa MTÜ Seto Küük liigõht. Kedä teema viil

huvitas, sis võtkõ' julgõlt muka' ühendüst.

Seto Köögi soo kuu tegemisõ' läävä' Tourest 2025 tähe all, koh mi olõ uma nulgakõsõga' välläh.

32. rahvusvahõlinõ turis-missess Tourest 2025 om 31. jaanuarist kooni' 2. veebru-arini' 2025 Eesti Näütüisi messikeskusõh.

Mi naka ette valmstamma ka' 2025. aastaga Seto Kostipäivä, mia om 9. ja 10. augustil 2025.

Mõtsatsirgu aestak

Ku no' tävveste ausa olla', sis edimäne aestak om leelopar-gil olnu' väiga' mitmõsaga-manõ. Oktoobrikuuh sai Mõt-satsirk aestagatsõst. Leelopar-gih laul ja mäng pilli 13 last ja nuurt. Kõgõ noorõp om õkva koori mano tulnu' viieaesta-ganõ tütärlats, kõgõ vanõp om 18-aestaganõ nuurmiis. Edimätsõ' kuuh Kaumisõ' olli' pelgigu' ja kohmatsitsõ'. Edimäne väigokõnõ esineminõ oll 24. veebruaril Eesti Vaba-riigi aestagapäävä aigu Obi-nitsah, koh mi kõgõpäält käve rongkaugih ja peräst lauli sala-huisi ja tandsõ tõisiga' kuuh. Latsilõ tuu mõio nii hõste, õt järgmätsele esinemisõlõ mine-minõ olõ-õs inäp küüsümüski'. Edesi tull ülesastmisi Taarka perimüspreemia üleandmisõl, Verskah kevājäläadõl, Antslah meistridõ pääväl, Gulbeneh, Gulbene liinapäivil, õgal puul kirmaskidõh. Kõgõ uhkõp oll laulta' Treskih suurõ lava pääl ütehkuuh Vabarna Janega' koo-lialostusõ pääväl.

Üleilmalitsõ projekti „Cool-Tour-i“ lõpõtamisõ pidol jai' noorõ' noorilõ seto kultuuri – eis' lauli', eis' tandsõ' ja eis' tutvusti'.

Tõnõ suur kultuurivaelda-minõ oll Kihnuh. Sää pääle Mõtsatsirgu latsõkõisi oll nuuri ka' Verskast ja Miktämäelt. Mit-mõpääväne laagri Kihnuh and võimalusõ tutvusta' umma kul-tuuri ja saia' tutvast tõõsõ kul-tuuriga'. Kihnu saar om põnnõv, sinnä' tahasi' viil tagasi.

Mõtsatsirgu latsõ' olõ-õi õnnõ laululisõ'. Latsõ' ja noorõ'

Mõtsatsirk.

Pärtini Siridi pilt

omma' ka' tandsulisõ' ja pilli-lisõ'. Jo kolmadat aastakka mi kau kuuh Obinitisa küläkes-kusõh seto tandsa opmah ja oppamah. Sää saa ka' uma pil-limängõ tävvendä' peris tands-jidõ pääl. Seto Kunigriigipääväl Obinitah oll sool aestagal nuu-ril uma pesä, koh mi sai tsuut õnnõ pilli mängi' ja tandsi', mi jäi kahõs tõisist tsuut kav-võbahe. A tuugipoolõst sai Paloka Pilleriinist Seto Kunig-riigipäävä nuur kargusõ tandsja. Noorõ' omma' saanu' pilli mängi', leelota' ja tandsi' tõisi leeloparkõga' kuuh erinevidõh liinoh ja riikeh. Pääle muusiga-lisõ poolõ omma' noorõ' tubli' näpotüütegijä' ja koka'. Kadri-ne-Elisabethilt tulõva' väiga' hüä' piiragu' ja küpsise', Kata-rina-Lee ja Gerd tegevä' näpo-

tüüd. Katarina-Lee lõpõt Tarto 2024 Extended nuurikooli. Inne timmä hafot üritüisi kõrralda-mist ka Operi Rain.

Lauluhafotuisil om hüä arotä' ja kõnõlda' ja ütstõõsõlt nõvvo küüsüdä'. Aolehe vällätulõki aost mi olõ jo üte kõrra esi-nenü' Kandlõh Kaheksakanna tenoüritüisel ja vahtsõnõ esine-minõ Kandlõh om jo tulõmah. Mitmit erinevvi üritüisi ja voi-maluisi tutvuisi luumisõ jaost om olõmah, hulga üritüisi om tulõmah.

Mia mul üle jääs, ku süämest tennädä' latsi vanõbit – ilma teeldä' saasi-i latsõ' kavvu', ilma teeldä' saasi-i latsõ' osa võtta'.

Ma kalsta kõvastõ Mõtsa-tsirgu latsi!

PÄRTINI SIRID

Kultuur- kapitali tunnustusi Setomaalõ

Rõugõ rahvamajja kogonõsi 8. jaanuaril tunnustamisõda-kulõ hulga kultuuriinemisi. Jagati Kultuurkapitali tun-nustusi, kitmise ja tenokirju ni kaeti iihkavva. Tunnustusi jakku ka Setomaalõ õigõ hulga.

Üte aastapreemijist sai Alu-mäe Helen, kedä tunnustõdi Setomaa kultuuriperändi tut-vustajana. Tä om hinnat giid ja Setomaa turundaja.

Tunnustuspreemia vääri-lidses tunnustõdi leelokoor Verska Naase' ku seto laulutra-ditsioonõ jagaja'. Nimä' omma' tõõmeli joudnu' õgalõ poolõ.

Tunnustuspreemia vääri-lidses tunnustõdi ka Tal-viku Ermo, kiä om Meremäel muusikaoppaja.

Elotüütoetusõ' sai' Seto-maa kats vaimu- ja varahoit-jat: Lahe Anni, kiä om olnu üle viiekümne aastaga Meremäe raamadukogo hüä hoitja, ja Kunsti Tiitu, kiä om olnu Seto-maa muuseumidõ raudvara ni seto kultuuri uurja ja hoitja nii-samatõ aastakümnit.

Eesti Rahvakultuuri Keskusõ tenokirä sai Saarine Maarja, Setomaa Kultuurikeskusõ juhataja.

Setomaa

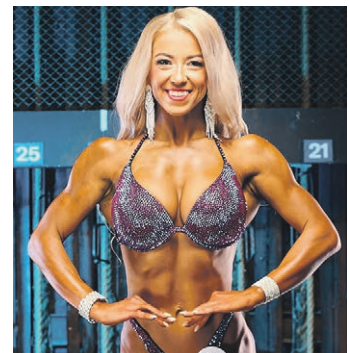
Pronksmetal fitnessi MM- võistlusilt

Jaapanih Tokyoh peeti minev-aasta detsembri lõpuh fitnessi maailmavõistlusi. Sääl võis-tõl' ka Obinitast peri Djo-mina Kerli, kiä sai kolmada koha kategooriah, koh võistli' 35–39-aastadsõ' naase', kel pik-kust üle 164 sentimeetri.

Kerli om soo ala pääl olnu jo ütesä aastat. Asi sai algusõ Fit-lapi kaudu. Tä alosõ soovitusõ pääle trenne ja võit pia alga-jidõ võistlusõ. Nüüdes om tä võidukas olnu nii Eesti ku kav-võmbil võistluisil. Triinmä piät pallõ, jõusaalih lätt hulga aigu, süüma piät nii kuis vaia. Hari-dusõ poolõst om Kerli lõpõ-tanu' Tarto Tervishoiu Kõrg-koolih füsioteraapia eriala, täl om tett ka treeneriexami'. Tä tüütäski Tartoh treenerina. Hobi om kokkaminõ, om koos-tanu' retseptiraamatit.

Suvidsõl aol käü tä sagõh-hõhe vanõmbidõ man Obinit-sah ja avaldas hüvvämiilt, õt küläkeskusõh om ka jõusaal olõmah. Kerli om tenolik per-rele, sõbrulõ, treeneridõlõ, kiä' timmä õkamuudu sool sportla-sõtiil tugõnu' omma'.

Setomaa

Djomina Kerli.

FB pilt

Haridustuulõh kimmähe edesi

Stepanenkova Anna om haridusmaastiku tuulõkäänüsih kimmähe tiidmisi jagamah ja kuuli juhtmah vasta pidänü 58 aastakka ja oppaja-tüü haarus edesi.

HOIDMETSAILME

Miä om tuu, miä sinno koolih hoit?

Tüürööm ja vaihõaig suvõl. Õga ma muud mõista-ai tetä' ka'.

Kuimuudu sust sai oppaja? Kas oll' viil suuvõ tulõvadsõst amõtitst?

Jo latsõna olli külälästõ hoitja ja mänga iistvidjäjä, sagõhöhe mängeme tunniandmist. Meil oll' esiki uma koolimängokotus ja lavvajupp, kohe sai krõõdiga kirotada'. Mullõ miildü oppaja olla' ja hüä oll' kaia', ku kiäki lastõst targõmbast sai. Säält tuu amõdipisik tull', õks esihindä seest. Tõist amõtit olõ-õi soonimaani tahtnu. Muidogi mängeme ka puuti ja teime perrä tuud ello, miä mi ümbre käve, näütemäng tull' hõste vällä. Ildampa, keskkooliaigo, saiva' aktiivsõmpa' tütarlatsõ' pioneeritüüd juhte'. Võõla' nii läts paika suuv saista' opilastõ iih, näid opada' ja juhti'.

Miä pand oppaja silmä' helkämä? Miä om miilde jäänü?

Ku näe, õt opja püüd edesi, küsüs mano, taht rohkõmp tiidä' saia'. Rõõmo tege tuu ka, ku tennätäs amõditundmisõ iist, a tuu tähendä-äi kimmähe toda, õt edesiopmisõ võisõ ar unõhtada'.

Miilde omma' jäänü' nuu' minoti', ku opilasõ' ja lastõvanõmpa' ütte vai tõist muudo uma tenomiilt näütäse'. Lõpuaktustõl om õks olnu nii, õt tenomeelel tulõ-õi lõppo.

Mullõ om miildõnü ja miildüs kuuhtüü kolleegega.

Määndse' märgilidse' sõna' käävä' sinoga ku oppajaga üteh?

Õks naa' ommava' aost aigo üttemuudo olnu' – uma opatava ainõ tundminõ, pedagogika ja psühholoogia alostaladõst kinnihoitminõ, ma mõtlõ siin säändsist sõnno nigu hingelämmüs, mõistminõ, lepjämiiil, tähelepandminõ, positiivsus, tillokõnõ nali, teooria köütmine praktilidsõ tegevüsega, selgestsaanu kõrdaminõ.

Määndse' raskusõ' omma' koolitüüh?

Rassõ om säädä' oppamist opilasõ tõistmuudo oppamisõ nõudmistõ perrä ja tuuläbi ar hoita' timä tõistõst kavvõмбаhe tõukamist. Väega tähtsäst piä koolitüüh sõnna „PIIRI“. Oppaja ja opja vaihõl olõva' piiri' piät paigah olõma ja tuginõma vaihõmaalõ, miä piät näide vaihõl olõma ja min-kast kujonõs oppaja hüä nimi.

Kõnõlõ' umast opmisaost!

Ma olõ sündinü Petserimaal ja edimätse' kuus aastakka opõ Smolnika algkoolih. Edesi opõ Medkovitsa põhikoolih ja lõpõti Petseri II Keskkooli. Pääle keskkooli lõpõtamist opõ

Stepanenkova Anna lõpuaktusõl.

Eräkogo pilt

kats kursust Tarto Pedagoogilitsõh Koolih ja 1966. aastakal alosti tüüd Smolnika Algkooli juhatajana. Pedagoogilinõ kuul and' väega hüä' tiidmise' ainõtunni ülesehitüsest. Koolijuhtmisõlõ perrä kai Petseri rajooni haridusosakond, a õga päiv hoit' koolijuhtmisõl silmä pääl Petseri II Keskkooli direktor. Kavvõstopmisõh lõpõti Tallinna Pedagoogilidsõ Instituu di 1972. aastakal, erialast pedagogika, psühholoogia ja algoppusõ metoodika. Pääle tuud opõ vinne keele oppajast, käve opmisalajuhataja ja koolijuhtmisõ kursustõl. Ma või kimmähe üteldä', õt haridussüsteemih om oppajidilõ õgal aol ainõalatsit ja huvialatsit kursusi kõrraldõt, oll' ja om vaja õnnõ õigõ' löüdä' ja hindä manoopitu tiidmise' ja mõistmisõ' opilastõlõ edesi anda' ja kolleegega jaka'.

Kas oll' võimalus huvikoolih vai huviringih kävvo'?

Huvitegevüs latsõna oll' õks luudusõh tõistõ lastõga mängmine ja umah kotoh. Keskkooli aigo käve kolm talvõ kolm kõrda nädälih Petseri Spordikoolih suusatreeningoh, a puulpühä ja pühapäiv võistlõmah. Viil tandsõ rahvatandoringih ja esiki „Tuljakot“. Tuul aol oll' koorilaul keskkoolih kohustuslik, sääl käve laulmah ja koolih tegut's ka uma leelopark, kedä

küläliste nädüäti. Tõtõstõ opas leelo, umakultuuri kombõ' ja käsitiü selgest imä kotoh ja uma külä kogukond.

Kas tüü ja hobi saava' olla' köüdetü?

Ma arva, õt tüüst tõistmuudo tegevüst, miä olõ-õi köüdet põhitüüga, om vaja pingidi maandamisõst. Õks om nii, õt rassõ' sõna' võtat tüü mant kodo üteh ja nuu' omma' vaja kohegi jättä', õt vahtsõnõ päiv hüä meelega alostada'. Ma lää umma aida, kaiva maad, istuta taimi ja korista saaki. Tüü ja hobi ütehkuuh avitasõ' kõgõst üle saia'.

Kuimuudo sai sust Verska Keskkooli oppaja?

Ma lätsi mehele Smolnikahe tüühõ tulno loomaarstilõ, sündü kats tüärt, Liina ja Inga. Miis sai tüükotusõ Võhandu sovhoosi ja mi naksimõ elämä Miktämäel. Mul oll' vaja tüüh käumist alostada', õt nn tüüstaaz poolõlõ jääsi-i, a Miktämäe kuuli olõsi' tüühõ saanu aastaka peräst. Sovhoosi direktor Zernaski Tõnu võt' ühendüst Verska Keskkooli direktoriga ja minno võeti tüühõ 1977. aastaka augusti algusõh pikäpäävärühmä kasvatajast, a ma saa-aas üttegi päivä tuu kotusõ pääl olla', selle õt vinne keele oppaja Lõhmusõ Olga läts ar' Piiroja 8-klassilistõ Kuuli ja

minost sai augusti lõpuh vinne keele oppaja. Opmisalajuhataja sai must 1982. aastakal ja taad tüüd tei kokko 15 aastakka.

Oll' ummamuudo selge haridussüsteem: kimmä plaani perrä olliva' paigah tüüplaani', üritüse', tasõmõtüü', eksami' ja oppajidi koolitusõ'. Vanah koolimajah olliva' klassiruumi' latsi täüs, olõ-õs kõrralikko sööklad õga võimlat. Koolilõõna tuudi sovhoosi sööklast ja kihälise kasvatusõ tunni' viidi läbi ka talvõl kooli staa-umma aida, kaiva maad, istuta taimi ja korista saaki. Tüü ja hobi ütehkuuh avitasõ' kõgõst üle saia'.

Kuimuudo sai algusõ direktoritii?

Pikkä aigo direktor olnu Oja-veere Konstantin läts 1997. aastakal pensionilõ ja direktorikonkursi võit' Koorti Hella, kiä juhtsõ kuuli kats aastakka.

1999. aastakal kuuluf Verska Vallavalitsus vällä konkursi, ma kandideere ja minno valitigi vahtsõst koolijuhist. Verskah tüüh oltu aastaka' olliva' väega tüüdnõudva', huvvipakva' ja mitmõnäolidsõ'. Tuu oll' aig, ku rahha sai massa' asõndustunnõ, grupitunnõ ja liisna tüü iist. Mullõ miildõvä' täpse' ja kõrralikult läbi mõtõldu säädüse' ja õga juhusõ vai terävä olukõrra lahendamisõst väl-lätüütedü kimmä' juhtnõõrä'. Koolijuht olli Verska Gümnaasiumih 12 aastakka.

Pääle tuud aigo tõi saatus minno Miktämäe kuuli, koh aastakakümnit tagase oll' mõtõ alostada', ja juhõ koolitüüd kats aastakka, a parhilla' olõ jo küm-nendät aastakka oppaja.

Ku võrdlõt hinnäst noorõ oppajana ja kogõmustõga oppajana tunnih, siss miä om tõistmuudo, vai olõ-õi muutusi?

Pikäaolitsõ oppajana näe opatava ainõ tävvelisust, alostajana näi õnnõ ütte antavat tunni. Mul om põnnõv kaia', kuis vana' pedagoogilidsõ' käsitlüse' ommava' parhilla' uuvõndustõ riah. Kõik vahtsõnõ om õks unõhtõt ja üleslõvvet vana. Aig om näüdänü ja näütäs vana ja läbiuurito vajalikkust.

Ma olõ kõgõ olnu opilastõlt nõudja, ka parhilla'. Ku nuur olli, siss julgõ-õs väega nalja visada', nüüd tulõ mõni hüä nali eishindäst, jo ma saisa kimmämpähe klassi iih.

Meeleh om su ütlemine, õt „opmisalajuhataja om kui tuhkatrüinu“. Miä pand nii-muudo ütlemä-mõtlõma?

Soo ütlemine kõlbas aost aigo. Ka täämpä. Tüürahu huvidõh tege opmisalajuhataja sagõhõhõ mõnõ inemese tüü esi' ar', püüd essümise' tassa-kõistõ selgest klaari', õiõndas, kitt, and andist, a vihha piä-äi.

Kas vana koolihuunõ hõng tull' vahtsõhe majja üteh?

Midäge vanna jäi alalõ, vanah majah oll' algus, a vahtsõh majah oll' õnnõtunnõ, tuu haard' kogo koolirahva hindähe – pallõ valgust, lämmä' tuulettruumi', kolm korrust lako koridorõga, vahtsõnõ mööbli, võimla, tsurrõ tüüoppusõ ja tütrikka näpotüü ruumi' jne. Pia tulliva' edimätse' arvuti'. Tüüh kävvo' oll' lust. Ma arva nii, õt vanast majast tull' üteh soovi' ütehkuuh rõõmu tunda' ja üst-tõist mõista'.

Olõt õks haridussüsteemih seeh. Mitä kannat hindäga üteh?

Elo om tõistsugumatsõst lännü. Haridusõh om õks kõik sama, om kats päämist tegevüst – oppaminõ ja opminõ. Kuimuudu naid kattõ iihmärke kokko säädä', om oppaja õgapäävätüü, miä sagõhöhe kodo üteh võetas. Klassjuhatajatüü om minno Miktämäel löüdnõ. Klassijuhatajast olõmisõga Verskah om nii olnu, õt koolijuht tohi-is klassi juhti' ja mul om Verskah õnnõ üts, 48. lend.

Oppat soo aastaka katõh koolih – Setomaa Koolih ja Setomaa Gümnaasiumih. Miä om tõistmuudo?

Saa-ai viil midägi arvo naist muutusist. Õks olõ Miktämäe Koolih oppaja, saisa klassi iih ja oppa vinne kiilt. Õt olõ ka 9. klassi klassijuhataja, siss tii kõkkõ kuuh uma klassiga.

Kas koolijuht sai vabalt juhti' vai pidi haridustuulõh paindoma?

Riiklik opmiskava näüdäs ja näütäs tiid, a kuul sääd uma kooli näo hindä perrä. Juhi-i koolijuht ütsindä kuuli, õga taa eräfirma olõ-õi. Direktor loosõ suuna' ja ot's vahtsit ideid ja mõttit, pallõ olõnõs ka tuust, kiä' timä ümbre saisva', kas nä toetasõ', astva' samma rata. Väega tähtsä om miiskund, kiä avitas luvva' uma näoga koolikultuuri. Asi lätt käest, ku selgelnägijä' ja seebi-kiitjä' nakasõ' hariduspõllu pääl trampma. Mul om rassõ arvo saia', mille ni pallõ kooliga köüdet tõid suunatas kohaliku umavalitsusõ kanda'. Haridus piät õks riigi rida olõma. Direktor paindos nii pallõ, ku vaja om, tä piät piiri tunnõtama.

Midä loet viimätsel aol? Kas om ka meelüsautor?

Loi õkva mõnuga Lutsu Oskari „Keväjät“ ja sai tiidä', õt ka Tali Arnol olliva' tsillõkõsõ' mutingu' man, tuu tähendäs, õt nuur õks essüs ja opp ummist essümistest. Loegi jo loetu kirändüst, a piä ka vahtsõmbat lastõkirändüst lugõma, õt lastõlastõga tuu üle märgotada'.

Ku saasi' olla' Setomaa ülembsoot'ska vai direktor, siss kumma valisi'? Mille?

Kimmähe direktori, direktor om õks juht, a ülembsoot'ska om vällamõtõldu amõt ütest amõdiaost.

Kas perüsoppajast saa oppi' vai om amõt inemese seeh olõmah?

Saasõ oppi', a tuu oppajast olõmisõ kibõnakõnõ piät õks hindä seeh olõma, ku tuud olõ-õi, siss om oppajatüü üle jala. Ma hindä väega nn suuri hingega oppajit, näilt om, midä hindäle üle võtta'.

Ku sa õs olõsi' oppaja, kiä siss?

Olõ-õi tuu pääle mõtõlnu, mõista-ai oppamalda.

Midä tege oppaja Anna vabal aol?

Mullõ miildõs aiatiüüd tetä' ja pindremaal olla'. Keväjä külvä ja sügüse kae, miä kasuma läts ja vilja kand', ni korista saagi. Huviga otsi retsepte, õt marjo ja juurikit purke panda'. Õks imetle uma aia häitsmidi värme ja illo. Ma tii ka näpotüüd. Sooni aoni ommava' tähtsä' imäga ütehkuuh koedu seto rahvarõiva'.

Kas olõt õnnõlik, õt tütar Inga om ka oppaja?

Olõ külh õnnõlik. Inga om oppaja, kiä mõist täämpäste nuuri mõtlõmismaailma parembidi ku ma'. Ütine om meil mõlõmbal suuv opada' nii, õt opja' midäge selgest saava'.

Anna om esi' üts kooliharidusõ alostala. Mitmõ tasandi kollee-gina ütle lõpulausõst, õt Annaga kuuhtüü om olnu kirriv ja timäga luurõlõ lääsi' mõtlõmalda!

Kanep om kasulinõ

NASSARI ELVI

Setomaal om aastasatu linna ni kanepit kasvatõd. Mõlõmbast kasvust sai söögi jaost siimnit ni maaslat ja sai ka kiudu niidi-nöörä tegemisõst. Kanep nõud hüvvä ja vägevät maad, kinkõl maad oll', sai ka inämbä kasvata'. Kanepit soovtõdi kül'bä' aiamaalõ, põllu pääl kaldu' kasvu' ar' esätsesest minemä, tuu tähendäs, õt anni' kiudu, a siimnit õs kasvada' nigu imädse' taimõ'. Kanep kasvi jõudsahe, püds'e ja askhaina' saa-as timäst jako. Varsist sai pikkä kiudu ja paklit, minkõst sai kedrada' niiti, pöörtä' nüüre, kuurmakaplu, kammitsat ni uhanüüre.

Kanebist kivvu kättesaamisõst tetti nuidsammu töid ku linagagi: liotaminõ, kuivataminõ, siimnidõ ar'sugiminõ, kolgiga varsi murminõ ja perästinõ kivvu sugiminõ. Kotoh kanebist pöoret vai palmit kaplu (viimätsit arvati parembast) peeti poodist ostõtuist kimmämbäst. Kuurmakaplu pööreti kokko pikäst kanebikivvust, a tetti kah paklist, kukki nuu' olli' kehvembä' ja pia-as nii pikält vasta. Kõkõ parembit kaplu sai 100–120 cm korgutsõst taimõst, veiga pikäst kasunu vars kah olõ-õs hüü. Kanebist kedrat niit oll' hinnan matõrjal kalavõrkõ kudamisõl, selle õt tä mädäne-es nii kergete ar' ku linanõ lõim. Võrgu sisemäne osa koeti linatõst, välimäne kanebist. Tiidä' om, õt ku vanast kinkõl kanepikiudu üle jäi, möie Peipsi-veeritsilõ randlaistõ perillõ.

Kanepisiimnist vällä pitsitet maaslat tarvõtõdi vabrikih värme ni lakkõ tegemisõst. Talomehe', kiä' kanepit inämbä kasvadi' ja siimnit ka üle jäi, möie' nuid ülesostjilõ, kiä' sis tüüstõtõlõ kasuga edesi möie'. Kanebitsõst niidist sai kuta' kimmäst kangast, kanebitsõ' rõiva' vai viläkot'i' peie' kavva vasta. Kanepikiudu tunti maailmah kah hüü papromatõrjalina, säänest kiudu tarvõtõdi ka rahapapridõ tegemisõst.

Kanebist kasu mitund muudu

Kanepisiimnit tarvõtõdi ka arstmisõst. Kanebitsäid juudi

kopsupõlõndiku aigu, tuu vägist' kärstüist miilt ja oll' ka hüü hussirohi. Kuivalt ümbre pää käänet kanebipeo avitanu päähalu vasta, niisamatõ ku ümbre põlvõ vai käe kõüdet kanebipakla' avidi' kidsihai-gusõ vasta. Paklidõga arstiti ka roosihagust.

Kanepisiimnist keedet sahv-tiga arstiti palanut kotust kihäl, kanepipiimä soovtõdi juvva' kopsuhaigil inemiisil. Tartomaal söödeti kanebiaganit üteh kaaruga lambilõ, kinkil olli' massalutigõ. Ku tsial olli' „lõpusõ“ (kaalanäärme') ülestpaistunu' (üliti, õt tsial omma' soosa'), sis kästi tõbist kotust kuuma kirbidsä vai kanebitsõ kablaga hõõrahutta'.

Kanepisiimnit soovtõdi kül'bä' kapstidõ vaihõlõ, õt sis lüü-üi kapstilõ vaklu ala. Kanebist tetti ka suitsu. Edimätses ilmasõa aigu olla' suidsumehe' tubagõpuudusõh tõmmanu' piibo seeh kanepisiimnidõ vai küümnidõ aganit. Suidsu jaost kääneti ka kuivatõd kanebilehti. Hiiumaalt om ülest kirotõd tiidminõ, õt ku vanakuu aigu kanebilehisist luvvaga tarrõ pühki', hääse' ar' kõik kirbu'.

Kanepit peeti vaestõ söögist

Kanepit kasvatõdi vanast pal-lõ ja kanepisüüke tunti Setomaal viil ka 1920. aastidõ lõpuh. Muial Eestih nakaš kanebist söögitegeminõ ar' häämä joba inne edimäist ilmasõta. Kanepit kasvatõdi kivvu saamisõst vähämbäl jaol edesi vil ka Eestis aol (1920.–1930. aastil), a söögist tarvaminõ kattõ ar' nii umbõs 20. aastasaa algusõh. Innevanast olli' kanepisöög'i' tuntu Eestih õgal puul, koh kanepit kasvatõdi. Innekõgõ siski Mulgimaal, Tartomaal, Võromaal ja Setomaal. Katõh viimätses süüdi kanepisüüke aolitsõlt kõkõ kavvõmba.

Võromaalt om üles kirotõd, õt kanebikasvatus nakaš kaoma sis, ku inämb olõ-õs vaja pikki maid kaubavoorih sõita', a voo-rih käümisõ jaost oll' vanast vaja kimmit kanepitsi kuurmakaplu. Siski om tiidä', õt vil Eestis aol lõpul süüdi Seto- ja Võromaal ar'surbit siimnist pudrutaolist süüki, midä kutsti ruus(t)list, kruuslist/kruuslast vai jursust, Tartomaal ka pitskast.

Kanepipõld Võromaal.

Eesti Põllumajandusmuuseumi kogo pilt

Kanepisiimnit süüdi kuivalt nigu hernit vai päävälilli siimnit. Latsõ' võti' nuid kuuli minneh üteh, tii pääl oll' nuid aoviitmisõst hüü jürrä'. Kanepisüüke süüdi inämbüiste sügüse ja talvõl võiu ni päälüse asõmõl. Siimnist vällä pitstet maaslat (õlli) tarvõtõdi paastusõögist, tuu kimmät verd.

Mõnõh paigah arvati kanepisüüke olõvat vaesõmbidõ inemiste süük. Rāpinä kandih arvati kogoni, õt kanep om õnnõ söögi asõainõ, õt tuud süüdi sis, ku olõ-õs võtta' lihha, võidu vai piimä, nii ollgi talvõl võiu asõmõl. Kukki kanepit kasvatõdi nii rikkambidõh ku kehvembidõh perrih, sis vaesõmbidõh perrih tarvõtõdi kanepisiimnit söögist inämbä, suur-tõh talodõh kasvatõdi kanepit inämbüiste niidi-kaplu-kam-mitsidõ saamisõst.

Maasla oll' hüü paastusüük

Hurda Jakob kirot' 20. aastasaa algusõh ka setokõistõ söögist. Kirot', õt näide tähtsambä' paastusõög'i' omma' taarikapsta', verevā nakri', ugu-ritsa', rida', maasla (paastuõli) ja kanepiliim.

Paastuõlli tetti kotoh lina-vai kanepisiimnist. Kanepipää' kuivatõdi ja hõõrutiti siimne' vällä. Inne panti siimne' panni pääle ja nõstõti ahju, koh lasti pruunstuda', sis lätsi' siimnekoorõ' surbmisõl hõste vallalõ. Kanepisiimnit surbti ülemäsest poolõst laembah puuanomah, huhmrõh, pekliga (puunuiaga) nii kavva, kooni kõik terä' olli' puru. Surbmist olõvat mõnõh paigah tettü ka kirvõkuudaga.

Purust surbidu siimne' panti hõrõhõst linatsõst rõivast kotti laetala külge rippu, kõgõ alla ala panti annom, kohe maasla (õli) tsilku. Sis ku taheti maaslat kibõhõmpa kätte saia', oll' vaia eräle pressi. Tuu oll' sääne katõst lavvast naha-

ribaga kokko kimmütet asi, pitstedi nigu tangõga: alostõdi üleväst alla poolõ ni pitstedi nii kavva ja mito vuuri, kooni kotti jäi kuiv sago. Maaslat tarvõtõdi söögi tegemisõl, praatmisõl, tuud süüdi paastusõöginä, pressimisõl perräjäänü' sakõ osa söödeti eläjilõ. Maasлага tetti ka arstmisruuhhi, midä sai iholõ võida'.

Kanepikruusla (kanepitemp)

Pääle maasla tetti kanebist hüvvä süüki, kanepikruuslit, midä Setomaal ülti ka kanepikohost vai kruuslast. Huhmrõh pekliga purust surbit siimnilõ valõti tõõnõkõrd ka vett pääle, õt koorõ' parembahe vallalõ lääsi'. Sis kurnati kanepisiimnit läbi sõgla, agana'-kõlka' jäie' sõglalõ. Surbti ja vahepääl sõgluti sõkkit vähäbäst ja sis jal tambt muudku edesi. Tüüd kõrrati kol' vuuri, seeni kooni kanepijahu tükkü läts ja perrä jäi tummõ halas mass.

Kanepimaasla eis' oll' kõl-lanõ. Tuu kanepimassi sisse panti suula ni vett ja kruusla ollgi valmis.

Kruuslat nõstõti leevä pääle ja haugati, süüdi ka kardohkidõ kõrvalõ. Kiä tahtsõ, pand' sisse vil ka päälüst (hapnõt kuurt) ja piinüst tsat sibulit. Valgamaal panti kruusla sisse keedet ja peenüstet upõ, vägevüse andmisõst segäti sisse vil ka tsia-rasva. Sangastõ kandih ülti, õt ku üte säändse kruuslikäkü ar' seie, taha-as päiv aiga inämb midägi, kõtt sai veiga täüs.

Setomaal tetti ka nii, õt koorõga keedet kardohka' surbti ar' ja siäti kruuslaga kokko sakõst pudrust. Säändse pudru kõrvalõ leibä inämb süvvä-äs. Tuud süüdi paastu-päivil – kesknädälil vai riidetsel pääväl. Kanepikruuslat panti paastuol tõorgatõd rida sekkä, oll' hüü süük keedet kardohkidõ mano. Ku olõ-õs paastu-

aig, keedet kanepijauhast üteh lehmäpiimäga hüvvä putro.

Kanepipiim, kanepimõll'

Sis ku kanepisiimnidõ jauhõlõ vett valla', läts tuu valgõst nigu piim, ültigi kanepipiim vai kanepiliim. Säänest liimi keedetä-äs, serbäti vai süüdi luidsaga leeväkiku vai pudro kõrvalõ. Setomaal oll' kanepiliim hinnat paastusüük, eest-läisi man juudi kah kanepipiimä, a õnnõ sis, ku lehmä' olli' kinni. Tuud anti ka latsilõ piimä asõmõl. Mulgimaalt om üles tähendet, õt säänest valgõd kanepipiimä sai sis, ku kanepisiimne' surbuti ar' tuurõlt, ilma kuumõndamalda – hääme' siimne' kõüdeti räti sisse, pits-tedi, kooni liim tull' vällä.

Setomaal oll' kommõ', õt paastuol tohi-is ar'keelet süüki (koorena) lavva takah manidagi'. Ütevoori olnu' üteh rikkah seto taloh eestlane sula-sõst. Lavva pääle tuudi ka valgõ kanepiliim. Sulanõ sõõnõ' ja kitnõ': soo om pia niisama hüü ku lehmäpiim. Talo vana-peremiis süändü piimä nimmä-misõ pääle otsani ar', tsura sai kõvastõ tõrõlda'.

Lädinä kandih süüdi kruuslat, mia oll' sakõmb, kardohkidõ kõrvalõ. Vedelämbä leeme sisse, midä kutsti kanepimõll', hääm-mäti ahost võet lämmit vatsku. Nuid vatsku küdseti aho iih peldi pääl inne leeväpätse ahju nõstmist – rüävadsaga sis hääm-mäti mõlli ja muudku' süüdi. Mõlli süüdi luidsaga ka leevä-põörändüse kõrvalõ, süüdi ka kaarakiislagi. Mõlli panti ka piimäldä keedet kardohkasupi sisse, and' hüü maigu. Mõll' om arvada kanepipiimä tõõnõ, paigapäälindõ nimi.

Kanepivadsa', määdsä'

Kanebist tetti hüvvä süüki ka latsilõ. Saatserinast om üles kirotõd, õt ku leibä sõkti ja ahi

Kanepisiimne'. Pixabay pilt

Kanebikiu sugimisõ hari. ERMi kogo pilt

Pikk kanebikiud. Narva Muuseumi kogo pilt

Kanebinõ nüür. ERMi kogo pilt

vil küttü, sis panti aho ette tulõ paistõlõ küdsä-mä leeväkohetust tett vadsakõisi. Tsõõrigulõ pätskõsõlõ nõstõti kanepiputro (kruuslat) ja küdseti ahopeldi pääl. Nuu' lämmä' vadsakõsõ' olnu' nii hüü', õt latsõ' lännü' jagamisõl kae õt taplõma. Sääne aholeeväkeste küdsäminõ olnu' tiidä' ka muial Eestih. Ahotulõ paistõl küdset vadsakõist kutsti paistekakk.

Võromaalt om tiidä', õt kanebist küdseti ka hüvvi piirakit. Kanepijauh siäti viiga, mano panti veidokõnõ odrajuhha ja vägevä liha palakõisi. Lee-väküdsämisõ aigu võeti tükk leeväkohetust, vaotõdi ahop-lapju pääl lakja ja pääle võiõti paksoit kanepi-odrajahu-liha sego. Kohetust kääneti trulli, pätsi' nõstõti ahjo ni küdseti uma puultõist tunni.

Kanebist tetti ka küdsä-mäldä kakkõ. Kanepikruusla siäti kokko kardohkapudruga ja hõõrtedi kuklikõsõst, midä kutsti mäats. Ilma kardohki-dõlda kanepimääts oll' ka austõd paastusüük. Kaasõga puu-anomakõsõ, napi seeh võeti mäatsu kavvõmbahe sõitõh tiimoonast. Talvõl oll' kanepisüüki hüü üteh võtta', selle õt tuu külmä-äs ar'.

Kanebikasvatus sai tävveniste otsa sis, ku tetti kalhoosi'. Üteh tuuga kattõ ar' ka kanepisöög'i'. Setomaal sai paastuõlli, pooslamaaslat, osta' joba poodist – inämb olõ-õs vaja kotoh kanepi- vai linaõlli pressi'. Pää-valilliõli olõ-õs kallis osta'. Lät-läisil om kanepisüük sooni aoni avvu seeh hoiõd ja kruuslat saa ka poodist osta'. Olõsi' hüü, ku ka Setomaalgi naatasi' kanepisüüke valmstama ja süümä. Varsti om iih paastuag ja kanep om olnu' seto paastusüük.

Soo kirätüü kokkosäädmisõl om abist olnu Eesti Rahva Muuseumi arhiivkogo, kiräsaatjidõ vastusõ' ni Eesti Rahvaluulõ Arhiivi matõrjal.

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle, tel 5656 9079, e-post: kauksiyille@gmail.com
Toimõtaja (lisaleht Vahtsõd Vallah) Järvelilli Rein, tel 504 6423, e-post: rein.jarvelill@setomaa.ee
Keeletoimõtaja Palmi Silvi
Seto keele tõlkja Sarvõ Öiõ
Külesäädmine Lööpri Priit
Välläandja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Alumäe Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Öiõ, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüröö Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjä: Printall AS
 Lehe ilumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalehte Vahtsõd Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata': kauksiyille@gmail.com
 vai Setomaa aoleht, Obinitsa külä, 65301, Võro maakund.
SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata': rein.jarvelill@setomaa.ee
 Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Võru maakonna kultuurivaldkonna tunnustusõhtu laureaadiid.

Foto: Tiina Männe

Möödunud kultuuriaasta tõi Setomaa inimestele hulga tunnustust ja tiitleid

8. jaanuaril toimus Rõuge rahvamajas Võru maakonna kultuuri-, raamatukogu- ja muuseumitöötajate, käsitöömeistrite ning kultuurikollektiivide juhendajate tänuõhtu. Kokku jagati 35 kultuurivaldkonna preemiat.

REIN JÄRVELILL

Kultuuripärli tiitli pälvis rikkalik panuse eest Võrumaa rahvamuusika vallas pühendunud muusikaõpetaja, dirigent ja rahvamuusik, aktiivne Võrumaa kultuurielu korraldaja ja edendaja Erja Arop.

Maakonna kultuuritöötajaid tervitas ja tänas Võrumaa Arenduskeskuse juhatus liige Tiit Toots, kes märkis oma kõnes, et möödunud kultuuririkkuse aasta oli Võru maakonnas kultuuriliselt tõeliselt rikas.

„Selle taga on meie tublide kultuuri eestvedajate suur pingutus, kes korraldavad üritusi, toimetavad meie kultuuriasutustes, raamatukogudes, galeriides, muuseumites, institutides, juhendavad erinevaid kultuurikollektiive, osalevad nende kollektiivide töös,“ ütles ta.

Oma kõnes viitas Toots eelmise aasta lõpus avaldatud Eesti elanike kultuurielus osalemise tulemustele. „Kultuuris osalemise määr Võru maakonnas on tõusnud pea 20 protsenti, võrreldes eelmise uurin-

guga. Selle tõusu taga on meie kultuurikorraldajate suur töö,“ sõnas ta.

Tunnustusi ja preemiaid jagasid Eesti Kultuurkapitali Võrumaa ekspertgrupp, Eesti Rahvakultuuri Keskus ja Võru Instituut. Õhtut juhtis Võrumaa Arenduskeskuse kultuuri-spetsialist Kristi Vals. Muusikalise osa eest hoolitses Haldi Välimäe. Võru Instituudi direktor Ivori Padar ja Eesti Rahvakultuuri Keskuse direktor Kalle Vister andsid üle tänukirjad, tunnustades kohalikke kultuuritegijaid nende pühendumuse eest.

Tunnustusi jagati ka Setomaa inimestele:

■ Eesti Kultuurkapitali Võrumaa ekspertgrupi aastapree-

mia 2024 pälvis **Helen Alumäe** – Setomaa kultuuripärandi tutvustajana.

■ Võru maakonna tunnustuspreemia 2024 sai leelokoor **Verska Naase** seto laulustraditsioonide jagajatena.

■ Elutöötoetuse said **Anni Lahe**, Meremäe raamatukogu hea hoidja läbi aastakümnete, ja **Tiiu Kunst**, Setomaa muuseumide raudvara ning seto kultuuri uurija ja hoidja.

■ Eesti Rahvakultuuri Keskuse tänukirja pälvis **Maarja Saarine** – kirega tehtud töö eest Võru maakonna kultuurielu rikastamisel ja Võrumaa memme-taadi peo „Oh aegu ammu-seid!“ suurepärase korraldamise ja läbiviimise eest.

Palju õnne kõigile tunnustuse saajatele!

Meremäe raamatukoguhoidja on Tiina Mets

Sündisin ja kasvasin Setomaal – esimesed kaks eluaastat elasime Küllätüväs ja seejärel Obinitsas. Õppisin Obinitsa koolis ning omandasin klassiõpetaja ja koolijuhuri eriala Tartu Ülikoolis. Töötasin 37 aastat Obinitsa ja Meremäe koolis erinevatel ametikohtadel.

Julgesin kandideerida Meremäe raamatukogu spetsialistiks, sest leidsin, et minu senine töökogemus, sealhulgas pikaajaline koostöö Anni Lahega, Meremäe raamatukogu hea hoidjaga läbi aastakümnete,

on mulle toeks. Usun, et suudan rakendada oma seniseid teadmisi ja oskusi uuel ametikohal. Lisaks pean mainima, et Meremäe raamatukogus töötas aastatel 1964–1968 ka minu ema Maria Mets (Kuhi). Ega käbi kannust kaugele kuku!

Raamatuid lugeda meeldib mulle juba lapsest saati. Loodan, et mu lugejad, õpilased ja endised ning uued kolleegid on mulle, algajale, igati toeks kõigis meie ettevõtmistes.

Tähtsamateks sündmusteks on 30.01.2025 – 14.03.2026

kestva Eesti Raamatu Aasta ürituste korraldamine ja Meremäe raamatukogu 100. sünnipäeva tähistamine 5. veebruaril 2025. Seejuures ei maksa unustada, et raamatute lugemine on üks tore enesega olemise aeg, õppimise ja uue info omandamise allikas ning seeläbi kindlasti osa eneseavastusest ja -teostusest.

Kohtumiseni Meremäe raamatukogus!

TIINA METS

Tiina Mets.

Foto: Rein Järvelill

Setomaa valla sotsiaalpedagoogina asus tööle Kristel Loos

Alates 13. jaanuarist töötab Setomaa valla sotsiaalpedagoogina Kristel Loos. Kristel on sündinud ja kasvanud Võrumaal. Enda kohta on Kristel öelnud:

„Oma lapsepõlve ja noorukiea veetsin Miikses vanavanemate juures. Seda suurem rõõm on olla tagasi juurtes ning alustada tööd Setomaa vallas sotsiaalpedagoogina.

Olen nelja lapse ema ja kahe lapselapse vanaema. Erivajadusega lapse emana tean, millised on mured ja rõõmud. Oma töös tugiisikuna oman kogemust lastega ning vanematega. Minu varasem kogemus ja taust aitavad paremini mõista lapsi ja noori. „Autistlik laps kui pusletükk. Kuidas sobitada suurde pilti“ – see on üks esimestest sündmustest, mille korraldasin 2013. aastal.

Lähtun oma töös põhimõt-

test olla usaldusisikuks noorele, kui tal on mure oma mõtete, tunnete või tervise pärast või ta on kogenud vägivalda, konflikti koolikaaslaste, õpetajate või pereliikmetega. Lapsevanemat julgustan pöörduma sotsiaalpedagoogi poole, kui lapse elus on toimunud muutusi, millest kool võiks teada, kui laps ei taha enam kooli tulla, ei saa õppetööga hakkama.

Kokkamine, raamatute lugemine ning liikumine on tegevused, mis hoiavad vaimse ja füüsilise tervise tasakaalus. Minu eesmärgiks on sotsiaalse oskuste õpetamine, parentamine, erinevate sotsiaalsete ja toimetulekuprobleemide ennetamine ning leevendamine, tegutsemisvõime ja toimetuleku toetamine nii individuaal- kui võrgustikutöös pedagoogiliste vahenditega.“

REIN JÄRVELILL

Kristel Loos.

Foto: Rein Järvelill

Koostöös Eesti Sõjamuuseumi, Kaitseliidu ja Seto Instituudiga

Reegi päev

Reede, 7.02.2025
kell 15:00

Värskas külastuskeskus – Kindral Reegi majas, Pikk 29, Värskas, Setomaa

Tähistame:

- Kindral Nikolai Reegi 135. sünniaastapäeva
- Värskas külastuskeskus – Kindral Reegi maja 5. sünnipäeva
- Petseri Kaitseliidu 106. aastapäeva

MIS ON KAVAS:

- „Värskas külastuskeskus – kindral Reegi maja taastamine“, Setomaa vallavanem Raul Kudre
- „Põhjalaagri“ raamatu idee ja kava esitus ning töögrupp moodustamine, Ahto Raudoja (Seto Instituut)
- Eesti Sõjamuuseumi koostatud Eesti 20. sajandi sõjalaalo rändnäituse avamine Reegi maja vallas, teadur Siim Oismaa (Eesti Sõjamuuseum)
- Sõnavõtt Petseri Kaitseliidust, Aare Hörn (Kaitseliit)
- „Kindral Reegi tegevus Vabadussõjas“, teadur Siim Oismaa (Eesti Sõjamuuseum)
- Kohvilaud

Korraldaja ütleb meid ootavale toele kavast.

Sündmus on tasuta, kuid parema korralduse nimel palume oma osavõttu teada anda:
Tel 6897 8676
reegimaja@setomuseum.ee

Setomaa
Kaitseliit

Seto Instituut

Ülevaade vallavolikogu detsembrikuu istungist

Eelmise aasta 19. detsembril kogunes Setomaa vallavolikogu Meremäel, et arutada mitmeid olulisi teemasid. Istungil osales 15 volikogu liiget ning päevakorras oli kaheksa punkti.

Volikogu alustas vallavalitsuse infominutitega, kus vallavanem Raul Kudre andis ülevaate valla tegevusest ja eelarve täitmisest. Järgmisena toimus Setomaa valla 2025. aasta eelarve esimene lugemine. Eelarve kogumaht on 8,1 miljonit eurot ning suuremad investeeringud on plaanis veetrassi ja kanalisatsiooni laiendamiseks ning Obinitsa tööstusala arendamiseks.

Kolmandaks otsustati müüa avalikul enampakkumisel Koplioja talu Tobrova külas, kuna Setomaa Muuseumidel puu-

duvad vahendid talu edasiseks korrashoiuks ja arendamiseks. Seejärel algatati Lepä ja Tepia külade vahelise lahkmejoone muutmise menetlus, et lahendada kinnisvaraomanike esitatud ettepanek.

Samuti võeti vastu otsus täiendada Setomaa valla teeregistrit, lisades ja muutes kohalike teede nimekirja vastavalt uutele vajadustele.

Lisaks käsitleti Võru maakonna arengu strateegia tegevuskava uuendamist ning lepitati kokku, et muudatusettepanekud esitatakse jaanuari keskpaigaks.

Istung lõppes järgmise istungi aja ja koha määramisega – volikogu koguneb taas 30. jaanuaril Värskas.

REIN JÄRVELILL

Aeg liigub omasoodu

Kalendris on ette keeratud 2025. aasta. Unistustes tiirlev kaunis, lumerohe talv on aasta alguses olnud kapriisne, pakkudes peamiselt niisket ja muutlikku „kehva suusailma“.

Lehe ilmunumise ajal on käsil valla 2025. aasta eelarve menetlemine, mida tuleb pidada kõige olulisemaks dokumendiks. Just eelarve seab meie ette tulevaks aastaks võimalused ning annab vallavalitsusele selged suunised, millega tegeleda.

Eelarve tulude maht kasvab, kusjuures üheks oluliseks katteallikaks on maamaks, mis puudutab kõiki maaomanikke ja laekub täies ulatuses vallale. Samuti ootame stabiilset tulumaksu laekumise tõusu, mida oleme planeerinud konservatiivselt (+3,3%).

Üheks suuremaks töövõiduks võib pidada lisaraha hankimist haridussüsteemile nii projektide kaudu kui ka erasektori toel. Hariduse kulud, mis moodustavad eelarvest 41%, on võrreldes eelmise aasta algusega suurenenud ligikaudu 200 000 euro võrra. Haridusreform ja selle juurutamine on ka sel aastal üks valla prioriteete. Koolide ühtsuse edendamine ja koostöö arendamine on vajalik kogu vallale.

Rõõmu valmistab see, et Värskas koolimaja saab osaliselt renoveeritud, kuigi suur osa töödest seisab veel ees. Samuti saab Tsäimaja uue laastukatus ja korraliku soojustuse, mis vähendab muuseumi halduskulusid.

Lõplikult on kindel ka kahe Mikitamäe objekti ehitus Ameerika suursaatkonna rahastuse toel. Nii koolimaja köögiosa kui ka hooldekodu vana osa remont algab kevadel ja loodame, et tulemused on kiiduväärsed.

Eelarve täitmise ülevaade on vallakodanikele pidevalt nähtav valla kodulehel ning vajadusel saavad ametnikud anda täiendavaid selgitusi.

RAUL KUDRE,
vallavanem

Setomaa valla asustusjaotuse muutmine

ERIKA JOONAS

majandus- ja arendusosakonna juhataja

Setomaa Vallavolikogu 19.12.2024 otsusega nr 28 algatati Setomaa vallas Lepä ja Tepia külade vahelise lahkmejoone muutmine. Algatatud menetlusega hakkavad Lõo (katastriüksuse tunnus 46002:003:1350), Ojaääre (katastriüksuse tunnus 46002:003:0442) ja Laanenurme (katastriüksuse tunnus 46002:003:0256) maaüksused kuuluma Tepia küla koosseisu.

Asustusjaotuse muutmise algatamine on kohaliku omavalitsuse volikogu pädevuses. Lahkmejoonte muutmise protsess toimub vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele „Asustusüksuse liigi, nime ja lahkmejoonte määramise alused ja kord“. Avalik väljapanek toimub valla veebilehel ajavahemikul

1. jaanuarist kuni 15. veebruarini 2025. Muudetavate külade piirde skeem on leitav valla veebilehel setomaa.kovtp.ee: Vald-konnad/Ehitus ja planeerimine/Asustusjaotuse muutmine.

Kõigil Setomaa valla elanikel või kinnisasja omanikel on õigus esitada arvamusi või ettepanekuid Setomaa valla asus-

tusjaotuse muutmise kohta. Arvamus palume esitada kirjalikult vald@setomaa.ee või Pikk tn 12, Värskas alevik, Setomaa vald 64001 hiljemalt 15. veebruariks 2025. Arvamuste ja ettepanekute laekumisel toimub avalik arutelu 17. veebruaril 2025 kell 13 Värskas kultuurimaja väikeses saalis.

Hajaasustuse programmi taotlusvoor

3. veebruarist kuni 3. aprillini 2025 on avatud hajaasustuse programmi 2025. aasta taotlusvoor. Programmi eesmärk on tagada hajaasustusega maa-piirkondades elavatele peredele head elutingimused ning seeläbi aidata kaasa elanike arvu püsimisele neis piirkondades.

Programmi tingimused:

- Taotleja alaline elukoht on taotluse esitamise aasta 1. jaanuarist hajaasustusega maa-piirkonnas asuv majapidamine.
- Taotleja elukoht on rahvastikuregistri andmete kohaselt katkematult taotluse esitamise aasta 1. jaanuarist majapidamine, millele projektiga toetust taotletakse.

- Taotlejal ei tohi olla riiklike maksude osas maksuvõlga, välja arvatud juhul, kui see on ajatatud.
- Projektil võib olla ka kaastaotleja(id). Kaastaotlejale kehtivad samad tingimused mis taotlejalegi.
- Taotluse esitamise päeval peab eelmise toetuse kasutamise aruanne olema kohaliku omavalitsuse poolt kinnitatud.
- Taotleja ja kaastaotleja oma- ja kaasfinantseering peavad kokku moodustama vähemalt 33% projekti abikõlblikest kuludest.
- Toetus moodustab kuni 67% projekti abikõlblikest kuludest.
- Projekti ajalise kestuse arves-

tus algab toetuslepingu sõlmimise ning projekti elluviimine peab olema lõppenud hiljemalt 31. oktoobriks 2026.

- Toetust on võimalik taotleda kohalikest omavalitsusest, kes pakub taotlejale ka vajalikku informatsiooni meetme tingimuste kohta.
- Programmist toetatakse majapidamiste veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide, juurdepääsuteede ning autonoomsete elektrisüsteemidega seotud tegevusi.

Setomaa Vallavalitsus

- Lisainfo: Lauri Saar, ehitusspetsialist, tel 520 4526, e-post: lauri.saar@setomaa.ee

Koostööprojekt edendab veeturismi

Eesti-Läti koostööprojekti EE-LV00143 „Facilitating access to watertourism activities/Veeturismi tegevustele ligipääsu hõlbustamine“ (Riverways II) eesmärk on soodustada veeturismi Lätis ja Eestis. Selleks uuendatakse veebilehte www.riverways.eu ning töötatakse välja uuenduslikud lahendused, et parandada erinevate sihtrühmade (sh puuetega inimesed, pensionärid, lastega pered jne) ligipääsetavust puhkeveekogudele, matkaradadele ja turismitoodetele.

17. jaanuaril 2023 esitasime Riverways II taotluse ERDF rahastuse saamiseks piiriülesele Eesti-Läti programmi. 22. mail 2024 saabus juhtkomiteelt projekti rahastuse kohta positiivne otsus ning 31. juulil 2024 sõlmisid partnerid kokkuleppe tegevuste elluviimiseks.

Projekti juhtpartner on Kurzeme Arenduskeskus. Kokku osaleb projektis 13 partnerit Lätist ja 8 Eestist, kokku 21 organisatsiooni, sh 15 KOVi, Kurzeme, Riia ja Vidzeme arenduskeskused, SA Tartumaa Turism, TÜ Pärnu Kolledž ekspedina innovaativseid ja ligipääsetavust parandavate lahenduste osas ning

ainsa Leader-tegevusrühmana Rohelise Jõemaa Koostöökogu Pärnumaalt. Projekti tegevused viiakse ellu perioodil september 2024 kuni august 2027.

Setomaa valla tegevuste eelarve on 51 487,50 eurot, sealhulgas toetus on 80%, st 41 190 eurot ja projekti omafinantseering on 20% e 10 297,50 eurot.

Setomaa vallas ei ole erivajadustega inimestele ujumiskohta ega ka turvalist paadisõitu (pardaleminek/mahaminek). Kindral Reegi maja juures oleva Örsava järve kaldale nn Reegi randa puudega inimesed ja teised erivajadustega inimesed hetkel ei pääse.

Projekti investeeringu eesmärk on:

- 1) suurendada paatide sildumisalade, et samaaegselt saaks silduda regulaarseid paadisõite tegev mootorlaev, rendilaevad ja külastajate paadid;
- 2) luua ujumiskoht ja paatide sildumiskoht, mida on mugav kasutada ka erivajadustega inimestel;
- 3) suurendada ujumisala ja

Pane tähele!

- Rohkem infot projekti kohta: <https://kurzemesregions.lv/en/project-riverways-ii-description/>.
- Programmi kohta saab lugeda: <https://estlat.eu/en>.
- Lisainfo: Signe Roost, tel 5887 9503, e-post: signe.roost@setomaa.ee

muuta ujumisala ligipääsetavaks erivajadustega inimestele;

- 4) ehitada parklast randa ka ratastooli või muu abivahendiga ligipääsetav tee (ligi 60 m);
- 5) ehitada vana supelmaja stiilis riietusruum, kuhu pääsevad ka erivajadustega inimesed.

Lisaks investeeringule korraldavad Setomaa ja Antsla vald koostöös kahepäevase projektiliikmete kohtumise.

Piiriüleste tegevustena toimub 27.–28. veebruaril Valmieras häkaton uuenduslike lahenduste genereerimiseks ja õppereis Soome.

Setomaa Vallavalitsus

Interreg

Eesti – Läti

Kaasrahanud Euroopa Liit

AS Emajõe Veevärk on määratud vee-ettevõtjaks Setomaa vallas

AS Emajõe Veevärk teatab, et alustab alates 1. veebruarist 2025 Setomaa vallavolikogu 31.10.2024 nr 26 otsuse alusel Setomaa valla haldusterritooriumil Värskas alevikus, Mikitamäe külas, Obinitsa külas, Meremäe külas, Saatse külas, Matsuri külas ja Määsi külas ühisveevärgi- ja kanalisatsiooniteenuse osutamist.

AS Emajõe Veevärk teeninduspiirkonnas kehtib tarbijatele Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud 28.02.2024 otsusega nr 9-3/2024-003 vee- ja kanalisatsiooniteenuse hind 5,255 €/m³. Tasu võetud vee eest on 2,174 €/m³ ning tasu reovee ärajuhtimise ning puhastamise eest on 3,081 €/m³. Hinnad sisaldavad käibemaksu.

AS Emajõe Veevärk hakkab tarbijate juures kaugloetavaid veearvesteid vahetama või paigaldama alates 13. jaanuarist 2025. Lähtuvalt seadusandlusest sõlmatakse lepingud tarbimiskoha omanikuga. Kui tarbimiskohaks on kortermaja, siis sõlmatakse lepingud korteriühistu esindajaga. Kaasomandis oleva tarbimiskoha korral sõlmatakse leping volitatud esindajaga. Korteritega eraldi lepinguid ei sõlmita.

AS Emajõe Veevärk palub tarbimiskoha omanikul esitada lepingu muutmise avaldus läbi vee-ettevõtte kodulehe www.evv.ee iseteeninduskeskkonnas.

Iseteeninduskeskkondalub esmalt ennast kasutajaks registreerida (ID-kaardi, mobiil-ID või smart-ID-ga) ja peale e-postile saadud teate kaudu kinnitamisest saab iseteeninduskeskkonda juba sisse logida. Lepingu muutmise avaldus on leitav vasakul menüüribal Avaldused all. Iseteeninduskeskkonnas saate muuhulgas vaadata sõlmitud lepinguid, teatada veearvesti näitu, vaadata tarbimise ja maksete ajalugu ja tasuda arveid.

Arvestite, mis ei ole kaugloetavad, näitu on mugavalt võimalik teatada: iseteeninduskeskkonnas; kodulehel – alamehel Näitude teatamine; e-posti teel – arvesti@evv.ee. E-kirjas tuleb märkida täpne tarbimiskoha aadress ning veearvesti näit; telefoni teel – helistades numbrile 7311840 või 7311843 (tööpäevadel kella 8–12 ja 13–17).

AS Emajõe Veevärk esitab tarbijale arve teenuse kasutamise eest kord kuus. Kui teenust tarbitakse kuus vähem kui 1 m³, siis arvet ei esitata.

Tarbijal, kes kasutab ainult ühiskanalisatsiooni teenust, peab olema ühiskanalisatsiooni juhitavale joogiveesüsteemile paigaldatud kas vee-ettevõtte poolt plommitud mehaaniline veearvesti (mille näit tuleb teatada AS-ile Emajõe Veevärk hiljemalt teenuse kasutamise kuule järgneva kuu 3. kuupäevaks) või vee-ettevõtte poolt paigaldatud tasuline (vastavalt vee-ettevõtte kehtivale hinnakirjale) kaugloetav veearvesti.

Küsimuste korral helistada telefonidel 7311840, 7311843 või kontakteeruda e-posti teel aadressil evv@evv.ee.

AS Emajõe Veevärk

Roheline maja roheliste mändide all

Värskas külastuskeskus – Kindral Reegi maja saab selle aasta 1. juunil viieaastaseks. Oluline on teadvustada, et tänu Reegi maja taastamisele on elus Põhja- ja Lõunalaagri ajalugu ja mälestused.

HELLIKA KÕRNAS

Kindral Reegi maja perenaine

Olen olnud siin perenaine alates avamisest 2020. aastal ja selle aja sees on külastanud seda maja paljud inimesed, kellel on olnud seos Reegi maja või Põhjalaagriga. Külastajad tulevad ja räägivad oma mälestusi. Püüan neid mälestusi jäädvustada ning küsin, kas neil on ka veel fotosid alles.

Värskas on ainulaadne militaarjaloo pärand – Eesti Kaitseväge Petseri Põhjalaager. See on ainuke Eesti Esimese Vabariigi aegne Kaitseväge suvine väljaõppelaager, kus on säilinud hooneid. Reegi maja külastajaid ma ilma selle teadmisetä minema ei lase.

Praegune kaunis Reegi maja on ehitatud originaaljooniste põhjal võimalikult sarnane esialgsele, 1928 valminud uhkele juugendstiilis hoonele. See oli üks esimesi maju, mis Põhjalaagris valmis sai.

Värskas on ka kuurortpiirkond ja Reegi maja näitus annab selleski ülevaate koos meie loodusressursside ja nende kasutamise kohta. Näiteks saab siin „võtta“ mudavanni ning külastajad, kes peatuvad sanatooriumis, saavad teada, kus ja milline oli praeguse hoone „eelkäija“. Seos on ka Põhjalaagril ja mineeraalveel – esimene Värskas Originaali puurkaev asub Põhjalaagri territooriumil, Reegi majast paarsada meetrit eemal.

Reegi maja hubased ruumid sobivad väga hästi mitmesuguste sündmuste korraldamiseks.

Loodan, et enamuse Setomaa inimestest on juba Kindral Reegi maja külastanud, kui aga mitte – olete oodatud seda tegema meie tavapärasel lah-

Kindral Reegi maja 2020. aastal.

Foto: Veiko Linnus

tiolekuaegadel (talveperioodil T–L, kella 11–17) või ka läbi aasta kolmel Kindral Reegi maja sünnipäeva tähistaval sündmusel.

Reegi päev

Esimene neist on 7. veebruaril kell 15 aset leidev Reegi päev.

Kindral Nikolai Reegi sünniaastapäev on 1.02 ja Kaitseväe Petseri malev asutati 10.02 (1940. a) ja nii on veebruar alguses välja kujunenud iga-aastane teemapäev tutvustamiseks ja austamiseks kindral Reegi, Põhjalaagri ja Petseri Kaitseväe pärandit.

Seekord tähistame koos Reegi päevaga ka Värskas külastuskeskuse – Kindral Reegi maja 5. sünnipäeva. Sündmuse koostööpartneriteks on Eesti Sõjajärgi, Kaitseväe ja Seto Instituudi inimesed.

Loodame, et kõik läheb hästi ehk Kaitseministeeriumi eel-

Kindral Reegi maja Eesti Vabariigi ajal.

Foto: Setomaa Muuseumide kogu pildid

arvesse jääb alles merekonteinerisse installeeritud Eesti Sõjajärgi koostatud Eesti 20. sajandi sõjaajaloo rändnäituse transportimine, sest siis tuuakse see Rakverest meile kõigile uudistamiseks Reegi maja välialale. Näitust tutvustab sel juhul üks selle koostajaid, Sõjajärgi teadur Siim

Õismaa, kes muuhulgas mainis, et eksponeeritud on ka üks Värskas Põhjalaagris üles võetud tore foto.

Ahto Raudojal Seto Instituudist on kaua mees mõlunud Põhjalaagrist võimalikult fotorohke raamatu koostamine ning Reegi päeva raames kutsub ta esimest korda

Kindral Reegi maja 2006. aastal.

kokku Põhjalaagri raamatu kolleegiumi, et kokku leppida, kes ja kuidas saab panustada selle raamatu valmimisele. Põhjalaagri-teemalise raamatu ilmumine oleks üks ütlemlata tänuväärne asi, kuna kompaktselt raamatut antud teemal veel pole ning selle vastu on huvi üles näidanud näiteks ka

paljud Reegi maja külastajad. Samas tulebki seda teha praegu, sest nagu mainitud, varsti pole enam kellegi käest mälestusi ja fotosid küsida.

Kindral Reegi maja taastamise eest hea seisnud Setomaa vallavanem Raul Kudre räägib, kuidas see protsess kulges. Teadur Siim Õismaa annab meile ülevaate kindral Reegi tegevusest Vabadussõjas ning Hõrna Aare tutvustab Petseri Kaitseväe. Koosviibimise lõpetame kohvilauaga.

Kõik huvilised on külla oodatud, sündmus on tasuta, kuid parema korralduse nimel palume oma osavõttust teada anda hiljemalt 31. jaanuariks telefonil 5887 8676 või e-posti aadressil reegimaja@setomuseum.ee.

Üritusi tuleb veel

Teine suur sündmus, millega iga-aastaselt oleme tähistanud ka Kindral Reegi maja sünnipäeva, on huvitavate tegevustega lastekaitsepäeva korraldamine Setomaa lasteaia lastele ja kooliõpilastele. Sel aastal toimub see reedel, 31. mail. Kui aeg on sealmail, et täpsed tegevused paika panna, loodame korraldusse kaasata ka kogukonna.

Kolmandaks on kavas korraldada oktoobris Põhjalaagri ja/või kindral Reegi teemaline filmiõhtu või miniseminar, mis siis annab punkti väärrikale Värskas Külastuskeskuse – Kindral Reegi maja 5. sünnipäeva aastale. Kuna sinnani on veel veidi aega, loodan, et andestate, et täpsem info on veel tulemas. Jälgige palun valla kodulehel olevat kultuurikalendrit, valla lehte, Setomaa Muuseumide kodulehte ja Värskas Külastuskeskuse Facebooki lehte.

Reegi maja rohelisest värvist rääkides – muide, kusagil Eestimaal on täpselt sama värvi suvila. Ühele Reegi maja külastanud abielupaarile hakkas Reegi maja roheline värv seda võrd meeldima, et nad uurisid minu käest täpset värvikoodi.

Miks aga Reegi maja just rohelist värvi on, saab teada 7. veebruaril Reegi päeval.

Pilootprogramm tõstab noortekeskuste ettevõtlikkuse uuele tasemele

TRIINU ARUND

Setomaa Noorsootöö Keskus

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse algatusel on käivitatud ambitsioonikas pilootprogramm „Ettevõtlik Noortekeskus“, mille eesmärk on tugevdada noorte ettevõtlikkust, ettevõtlust ja omaalgatust. Programm, mis hõlmab kõiki 15 maakonda, kaasab noortekeskuseid ja eksperte üle Eesti ning loob aluse noortekeskuste süsteemsele enesehindamisele ja arendamisele.

Programmi keskmes on noortekeskuste igapäevatoetav enesehindamise mudel, mille

Eesti ANKi juhatus liikmed koos Setomaa noorsootöötajatega,

Foto: Otto Gerret Tõntsel

abil hinnatakse ja arendatakse keskuste võimekust ettevõtlikkust soodustavate tegevuste korraldamisel.

Lisaks töötatakse välja kolme aasta kehtivusega määrgisesüsteem, mis eristab noortekeskuseid vastavalt nende valmidusele ja võimekusele noorte ettevõtlikkust toetada. Määrgise saamise protsess on tsüklikiline, pakkudes noortekeskustele regulaarset tagasisidet ja julgustades neid säilitama kõrgeid standardeid.

Projekti lõppedes avatakse määrgisesüsteem ka teistele noortekeskustele ning seda hakkab haldama Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus.

Pilootprogrammi väljundid ei piirdu vaid Eestiga. Enesehindamise mudeli juhend tehakse kättesaadavaks ka inglise keeles, võimaldades selle rakendamist Norras ja teistes Euroopa riikides.

Programmi raames toimuvad jaanuaris pilootkeskuste ning ekspertide esimesed kohtumised. Need kohtumised on mõeldud noortekeskuste tegevuste ja vajaduste kaardistamiseks ja keskendutakse ettevõtlikkust soodustavatele tegevustele. Ekspertide ülesandeks on aidata leida lahendusi, mis suurendavad Setomaal noorte aktiivsust ja algatusvõimet, ning toetada noortekeskusi

tegevuskavade koostamisel ja arendamisel.

Pilootprogrammi elluviijad näevad suurt potentsiaali, et „Ettevõtlik Noortekeskus“ saab tulevikus oluliseks verstapostiks Eesti noortevaldkonna arendamisel. Projekti esindajad on optimistlikud, et koostöö ekspertide ja noortekeskustega aitab saavutada märkimisväärseid tulemusi ning kirjutada Eesti noortevaldkonna edulugu.

Programmi järgmised samud hõlmavad enesehindamise mudeli viimistlemist, määrgisesüsteemi tutvustamist ja rakendamist ning uute koostööpartnerite kaasamist.

ENAMPAKKUMINE

Setomaa Vallavalitsus korraldab avaliku suulise enampakkumise 14. veebruaril 2025 kell 11 Värskas kultuurimajas suures saalis (Pikk 12, Värskas alevik) järgmistele objektidele:

- 1. Setomaa vald, Puista küla, Vase, katastritunnusega 73201:001:1156, kinnistu reg nr 22193850, elamumaa 100%, pindala 7869 m². Kinnistul asub elamu. Alghind 4000 €. Hooned väga halvas seisukorras, puudub elektriliitumine, juurdepääsuks vajalik servituudilepingu sõlmimine ühe kinnistuga.
- 2. Setomaa vald, Ulaskova küla, Kausi, katastritunnusega 73201:001:0859, kinnistu reg nr 24578050. elamumaa 100%, pindala 8018 m². Kinnistul asuvad elamu ja majandushoone. Alghind 20 000 €. Olemas elektriliitumine, juurdepääsuks vajalik servituudilepingu sõlmimine kolme kinnistuga.
- 3. Setomaa vald, Tserebi küla, Tserebi järv, katastritunnusega 73201:001:0779, kinnistu reg nr 209515650, sihtotstarbena maa 100%, pindala 62572 m². Olemas metsamajandamise kava. Alghind 17 000 €.
- 4. Setomaa vald, Toomasmäe küla, Seene, katastritunnusega 73201:001:1154, kinnistu reg nr 25096050, elamumaa 100%, pindala 9499 m². Alghind 4000 €. Elamu väga halvas seisukorras, elektriliitumine puudub, juurdepääsuks vajalik servituudilepingu sõlmimine ühe kinnistuga.
- 5. Setomaa vald, Määsovitsa küla, Võsu, katastritunnusega 73201:001:0408, kinnistu reg nr 15347750, elamumaa 100%, pindala 16836 m². Alghind 13 000 €. Olemas elektriliitumine, juurdepääs avalikult teelt.
- 6. Setomaa vald, Tobrova küla, Koploja maaüksus (katastriüksuse tunnus 73201:001:1915), Koplinurme maaüksus (katastriüksuse tunnus 73201:001:191) ja Heina maaüksus (katastriüksuse tunnus 73201:001:1915), kinnistu reg nr 1835841 jagamisel. Alghind kokku 63 000 €. Kinnistul asub ajalooline seto kindlustalu-elamu koos kõrvalhoonetega.

Enampakkumise tingimused:

- 1. Enampakkumise viisiks on suuline enampakkumine.
- 2. Suulisel enampakkumisel osalemiseks tuleb tasuda osavõtutasu 300 € hiljemalt 14.02.2025 kella 9ks Setomaa Vallavalitsuse arvelduskontole EE21220000112045346 Swedbank.
- 3. Osavõtutasu ei tagastata enampakkumise võitjale, kui ta loobub lepingu sõlmimisest. Teistele enampakkumises osalejatele tagastatakse osavõtutasu hiljemalt kümne tööpäeva jooksul pärast enampakkumise tulemuste kinnitamist või enampakkumise nurjunuks tunnistamist. Enampakkumise võitnud osaleja osalustasu arvestatakse maha ostetava objekti müügihinnast.
- 4. Enampakkumisel osalev pakkuja kinnitab pakkumist tehes, et on vara põhjalikult üle vaadanud, ta on teadlik kinnistu seisukorrast, suurusest ja piiridest ning juurdepääsuõigusest ja kitsendustest ning ei oma seoses vara, sealhulgas ehitist(e) seisukorraga mingeid pretensioone võõrandajale ja ta on nõus kinnistu, sealhulgas ehitise(d) omandama seisundis, millises see on pakkumise tegemise hetkel.
- 5. Enampakkumise sammu suurus kõikide punktis 1 toodud objektide puhul on 100 eurot.
- 6. Enampakkumise võitja on kohustatud sõlmima kinnistu notariaalse ostu-müügilepingu ühe kuu jooksul enampakkumise tulemuste kinnitamisest.

Palume varaga kindlasti enne pakkumise tegemist tutvuda. Hilisemaid pretensioone ei ole võimalik rahuldada. Müügiobjektidega saab tutvuda kohapeal iseseisvalt, täiendav info valla veebilehel: <https://setomaa.kovtp.ee/vallavaramyyk>.

Koploja talu.

Foto: Lauri Saar

Avanevad uued võimalused kohaliku kvaliteetse toidu jõudmiseks haridusasutustesse

Võrumaa arenduskeskus kaasas eelmisel aastal Võru maakonnale nelja PEEK projektiga 8,8 miljonit eurot. Suurim neist toetustest on Võru maakonna aiasaaduste väärinduskeskuse rajamiseks Obinitsa. Garri Raagmaa on rõhutanud, et kohalikku ressursi väärindav tööstus toob piirkonda jõukust ja muudab piirkonna arengu kestvaks.

MARGUS TIMMO

Selles valguses teeb suurt rõõmu, et projekt viiakse ellu ja et keskus rajatakse Setomaale. See loob Setomaa maaomanikele võimaluse saada pidevalt infot vajaduste kohta ning avab võimalusi lisatulu saamiseks, kasvatades midagi, mis on vajalik toitlustamisel.

Väärinduskeskuse tooted on oodatud. Edukuse üks tagatis on see, et töödeldud toodangu jaoks pole tarvis otsida turgusid, sest väärinduskeskus on Võru maakonna kõigi viie kohaliku omavalitsuse ühisprojekt, mille eesmärk on hoolitseda maakonna haridusasutuste tervisliku toidu eest. Kõige tervislikum on see toidutoore, mis on kasvanud 50 kilomeetri raadiuses. Projekt loob uusi võimalusi kasutada laste toidu jaoks kohalikku toorainet.

Väärinduskeskus hakkab valmista-
mistama maakonna 42 haridus-
asutuse köökidele ette vajalikku
toorainet laste toidu valmista-

miseks. Oleme läbi viinud maa-
konna haridusasutuste toidu-
pakkumise vajaduste uuringu. Tarvis on umbes 500 tonni aia-
saadusi, sellest kogusest umbes
pool on kartul ning teine pool
porgand, peet, kapsas, kaalikas,
kõrvits, sibul, õun, pirn, marjad.

Tulevikku silmas pidades on
Setomaa Liit pidanud läbirää-
kimisi Kaitseministeeriumi ja
Kaitseinvesteeringute Keskus-
sega, kes korraldab kaitsejõu-
dude toitlustamist. On lootust,
et ettevalmistamisel olevate
hanke tingimuste kohaselt saa-
vad kohalikud tootjad teha oma
pakkumisi ja müüa oma tooteid.
Kaitseväge on väljendanud huvi
kohaliku tooraine kasutamise
vastu ja otsib selleks võimalusi.
Ka hooldekodud ja Tartu Linna-
valitsus on tundnud huvi aia-
saaduste väärinduskeskuse või-
maluste vastu.

Keskuse ettevalmistamisel
on olnud abiks Jaagumäe põl-
lumajandusettevõtte – loode-
tavasti saame koos katta suure
osa maakonna vajadusest.
Hea partner on ka Uma Mekk
ja Võrumaa Talupidajate Liit,

mis seob tarbijaid ja tootjaid.
Väärinduskeskusest on valmis
koolidesse toorainet vahen-
dama A.M.F.Hulgi, kes prae-
gugi varustab suurt osa koole.

Väärinduskeskus hakkab sügi-
sel ostma ja töötlemas aiasaa-
dusi. Keskuse rajamine kulgeb
planeeritud mahus ja ajakavas.
Projekteerimine, lammutamine
ja platsi ettevalmistus on teh-
tud. Ettevalmistamisel on tööt-
lemise seadmete hange ning
läbirääkimised käivad kolme
ehitajaga.

Oleme 2025. aasta sügisel
valmis vastu võtma umbes 500
tonni maakonnas kasvatatud
toorainet, mida vajavad hari-
dusasutused. Aasta lõpus algab
juba ka töötlemine. Aiasaaduste
väärinduskeskus hakkab aia-
saadusi eeltöötlemas ja turus-
tamiseni säilitama, aiasaadusi
pesema, poleerima, tükeldama
ja pakendama, pakendatud
tooteid külmutama ja lades-
tama ja muid vajalikke teenu-
seid pakkuma.

Julgen kinnitada, et ostame
kvaliteetse tooraine kokku
konkurentsivõimelise hin-
naga. Kuna Võru maakonna
kõik haridusasutused on saan-
ud mahetunnustuse ja kasu-
tavat vähemalt 20% ulatuses
mahetoorainet, on neil kõige
suurem vajadus mahetooraine
järele. Aga väga teretulnud on
kogu kohapeal kasvatatud kva-

liteetne tooraine. Projekt on
tänuväärne selle poolest, et on
kavandatud vahendid ka ette-
võtjate nõustamiseks.

Kes soovivad kasvatada hari-
dusasutuste köökidele vajalikke
aiasaadusi, neid kutsume üles
liituma projektiga, sest köö-
gid vajavad kartulit, porgandit,
peeti, kapsast, kaalikat, kõr-
vitsat, sibulat, õuna, pirni ja
marju.

Projekt „Lõuna-Eesti aia-
saaduste väärindamiskes-
kuse arendamine“ on kaas-
rahastatud meetmest „Atrak-
tiivne piirkondlik ettevõtlus-
ja elukeskkond“.

Pane tähele!

- Lähiajal käivitub arengu-
programm, mis hakkab
nõustama keskusega koos-
töö tegemisest huvitatud
ettevõtjaid, kes tegelevad
toiduga kasvatamisest
väärindamiseni.
- Kõigil, kes tunnevad huvi
koostöö vastu, on palve võtta
ühendust Margus Timmoga
(timmo@kagureis.ee)
või Aivar Nigoliga
(aivar.nigol@vorumaa.ee).

Lumetõrje teostajad Setomaa valla kohalikel teedel

Piirkond	Teostaja	Kontaktisik	Telefon	E-post
Värskas alevik, teed	OÜ Setomaa Haldus	Raul Lepp	518 3557	raul.lepp@setomaa.ee
Värskas alevik, tänavad	Kagukolle OÜ	Mati Murutoom	503 0235	info@kagukolle.ee
Velna ja Väike-Rõsna	Lossisaare OÜ	Erki Saar	5347 7116	erkisaar90@gmail.ee
Treski ja Tonja	Müüri Talu OÜ	Kristo Luik	5622 5753	myyri.talu@gmail.com
Saatse ja Korela	Müüri Talu OÜ	Kristo Luik	5622 5753	myyri.talu@gmail.com
Nedsaja ja Kolodavitsa	Jüri Saar FIE	Jüri Saar	504 6116	saarjyri01@gmail.com
Mikitamäe ja Rõsna	Toomas Toobre FIE	Toomas Toobre	5190 6684	toomastoobre@gmail.com
Võõpsu ja Lüübnitsa	OÜ Mäe Põldur	Mait Poolak	5691 8977	mait.poolak@gmail.com
Niitsiku ja Karisilla	Niitmisteenus OÜ	Kalmer Kütisaar	514 1270	niitmisteenus@gmail.com
Härma ja Hilana	Alametsa Agro OÜ	Priit Kunnus	5396 4102	priit.kunnus@gmail.com
Rokina ja Obinitsa	Taluveis OÜ	Tauri Talumees	5333 9877	talumees.tauri@mail.ee
Piusa ja Veretinä	Vassjok OÜ	Vaido Uiibo	5340 7127	vaido@varskavesi.ee
Meremäe ja Uusvada	JH Veod OÜ	Janar Hain	5667 2379	treilervolvo@gmail.com
Olehkova ja Kuigõ	Priit Rebane FIE	Priit Rebane	5349 0598	priitreps@hotmail.ee
Miikse ja Kalatsova	Põlgaste talu OÜ	Jane Eerik	527 4044	polgastetalu@hotmail.ee
Tsirgu	Põlgaste talu OÜ	Jane Eerik	527 4044	polgastetalu@hotmail.ee
Luhamaa	OÜ M.A.O	Keit Kukk	525 6044	keit.kukk@gmail.com

Eratedel valla poolt tasuta
lumetõrje teostamiseks peab
olema esitatud vallale vastav
avaldus. Avalduse saad esitada
valla SPOKU-s.

Et lumetõrjetööd sujuksid
tõrgeteta ning vältimaks teh-
nika lõhkumist ja kraavi vaju-
mist, palume erateede omani-
kel tähistada kinnistul paik-
nevad teeservad, mahasõidud,
truubid, ülesõidukohad (nt tok-

kidega, mille otsad on värvi-
tud või helkurpaelaga seotud).
Tähistada ka teeservades ole-
vad väiksemad puud, põõsad,
kivid, aiad jms, mis võivad tõr-
jetööde käigus kannatada saada
või tehnikat lõhkuda.

Märgistamata objektide kah-
justumisel kannab kulud eratee
omanik.

Teeservadest tuleks võsa
ja ülekasvanud puud piirata

vähemalt 3,5 m kõrguselt, et
hoida ära lumetõrjetehnika
kahjustamine.

Kohalik omavalitsus ei kor-
ralda lumelükkamist ega muud
talihooldust eratedel juhul,
kui teele on paigaldatud sõitu
keelav liiklusmärk (märk nr
311), sissesõitu keelav liiklus-
märk (märk nr 331) või mõni
muu edasisõitu keelav liiklus-
märk või takistus. Teavituslitt

ERATEE ei ole sissesõitu kee-
lav märk. Palume liiklusmär-
gid eemaldada või märkidele
peale panna kilekott, et teos-
tataks lumelükkamist.

Lisainfot lumetõrje teos-
tamise vajaduse kohta esi-
tada majandusspetsialistile
Viljo Randojale (tel 506 3225,
e-post: viljo.randoja@seto-
maa.ee).

Setomaa Vallavalitsus

Setomaa aastatsõõr 2025. aastal

VAHTSÕAASTAKUU

- **6. jaanuaril** käävä' kristotaja' talost tallo ummi lõhidega ni toova' sõna jumalapuja sündümisöst ni laulva' muuhulgah, õt rahu olgu' ilma pääl.
- **7. jaanuaril** peetäs talsipühhi. Vana kombõ perrä mõstas hummogu silmi hõpõviiga – eelmine õtak om kaussi pant vii sisse hõpõkraam.
- **14. jaanuaril** soovtas hüvvä vana-vahtsõaastat ja sis või kuusõkõsõ' jo tulõlõ anda'.
- **30. jaanuaril** om riigikallendrih eesti kirändüse päiv, a setodõl om tennuspäiv.

RADOKUU

- **2. veebruaril** tähistämi ausambidõ ja mälestüsmärke man Tarto rahu aastapäivä.
- **7. veebruaril** om Reegi päiv Reegi majah. Nikolai Reegi 135. sünnüaastapäiv. Petseri Kaitsõliit 106.
- **21. veebruaril** omma' Setomaa koolidõh EV 107 aktusõ'.
- **24. veebruaril** algas pudrunätäl. Mindäs kasinamba sõõgi pääle üle.
- **24. veebruaril** kell 14 algas Obinitsah suur EV 107 paraat. Ratsaüksusöst latsiaia-lõõgijaoni.
- **24. veebruaril** EV 107 tähistämine Luhamaa külämajah.
- **27. veebruaril** om paabapraasnik – meestel valmistuda' õdakus kotoh tittede imetämises ja naisilõ tulõ verrev viin valmis panda'.

PAASTUKUU

- **2. märtsil** om lihahiide'. Aetas hobõssidõga müüdä külli ringi, lustitas ja kul'atadas.
- **3. märtsist** tulõ paastu'. Tubagukott ja handsa ni eederi-punsu viiäs aita ja võti andas paaba kätte, paarirahvas pand padä üüses keskele, lihasüük jätetäs ar' ja naabrit tohe-i jürrä'. Võhlutsõminõ om hullõmb patt ku suidsulihahämmätüs!
- **9. märdsil** peetäs tsirgupäivä. Küdsetäs pliini' ja tsirgu-kujolidsõ' saiakõsõ' ni sätetäs noid aia otsa, õt rändäjätsirgu' tiidnü' noka' jo kodo poolõ käändä'.
- **14. märdsil** om imäkeele päiv ja teemanätäl: Verskah Haavaoksa Pauli luulõ lugõmisõ võistlus, Meremäel ja Miktämäel loetas uma piirkunna kiränikõ loomingut.
- **17. märdsil** saa Luhamaa küläselts 20.
- **20. märdsil** om keväjäne pööripäiv.
- **22. märdsil** andas kätte Hilana Taarka nimelidsõ' umakultuuripremia'.
- **25. märdsil** om paastumaarapäiv.

MAHLAKUU

- **7. aprillil** om kapstmaarapäiv.
- **13. aprillil** peetäs urbõpäivä. Tuu om palmipuudõpühä ja mõni seto vöiola' om ka palmi all tuul aol, ku trehväs. Muido tuvvas urbõossa' tarrõ ja urbitas magajit, õt nuu' virgas saasi', ni eläjit laudah. Vitsakõnõ pandas pühäsenulka.
- **14. aprillist** algas vaiknõ nätäl ehk suur nätäl. Om kõva paast.
- **17. aprillil** om suur neläpäiv. Naklu, vasarat, kruvikäändjät, saumikserit, saagõ või-i puttu' – kõik mürisävä' ja mürrä tegevä' tüü' omma' keelet.
- **18. aprillil** om suur riide.
- **19. aprillil** om vaiknõ puulpäiv. Kellä 23.00 aigu mindäs kerikohe ja sääl kuulutadas kesküüse rõõmusõnumit Kristusõ ülesnõsõmisöst.
- **20. aprillil** om lihavõõdõh ehk munapühä, Kristusõ ülesnõsõmisõ pühä. Hummogu varra värmitäs muna' ar' ni vanast käve' tsura' korvikõsõga küläh noid talodõst korjamah. Mindäs kokko munaloomkadõ mano ja veeretedäs munnõ.
- **27. aprillil** om Tooma pühapäiv, Miktämäe pühä.

LEHEKUU

- **1. mail** peetäs kevjäpühhä.
- **2.–30. maini** omma' seto pitsi päävä' Verska Kultuurimajah.
- **6. mail** om juripäiv. Verska kerigu pühäk om Georgi. Setodõl om Juri hobõssidõ kaitsja.
- **9. mail** peetäs käsikäeh ar' nii Euroopa päiv ku ka vahtsõ kallendri migulapäiv.
- **9. mail** om immipäävä kontsert, Verska kultuurimaja naisrahvatandsurühmä Lustiline juubellipido.
- **9. mail** om Euroopa päiv ja immipäiv Setomaa koolidõh.
- **17. mail** om perre- ja laadopäiv Obinitsah.
- **17. mail** om muuseumiüü „Üüh om raamatut!“
- **22. mail** om vana migulapäiv, Taeluva ja Vööpso külä pühä.
- **24. mail** om suvistõ käsitüü- ja maalaat Verskah.
- **29. mail** om suur ristipäiv – Issändä taivaminemisõ pühä.

JAANIKUU

- **1. juunil** om latsi kaitsmisõ päiv.
- **4. juunil** om Eesti lipu päiv.
- **8. juunil** om edimäne nelipühi, kõokõsõ' tuvvas tarrõ ja värmitäs kõolehtiga munnõ kõllatsõs. Om Kuigõ, Podmotsa, Võmmorski pühä.
- **9. juunil** om suvistõpühi Luhamaal.
- **13. juunil** omma' Meremäel ja Miktämäel 9. klassi lõpuaktusõ'.
- **14. juunil** om XIV sõirapäiv Saatseh.
- **14. juunil** om leinapäiv, kiudutamisõ mäletämine, leinalipu' pandas vällä.
- **18., 19. ja 20. juunil** kell 19 om OUT etendus „Pulmamaja“ Obinitsa teatrikuurih.
- **21. juunil** om suvinõ pööripäiv.
- **20. juunil** om jaanipido Miktämäe küläplatsil ansambliga Sada ja Seened.
- **20. juunil** omma' Verskah 9. ja 12. klassi lõpuaktusõ'.
- **22. juunil** om jaanipido Meremäel.
- **23. juunil** om jaanipido Verska sanatooriumi rannah üteh ansambliga Dolores.
- **23. juunil** tähistädäs Luhamaal võidupäivä.
- **24. juunil** om vahtsõnõ jaanipäiv.
- **28. juunil** om XVII leelopäiv Verska laululaval.

HAINAKUU

- **3.–6. juulil** om XXVIII laulu- ja tandsopido „Iseoma“ Talinah.
- **5. juulil** om seto jaanituli Treskih.
- **7. juulil** om vana jaanipäiv, Miikse ja Treski pühä. Päiv inne tetäs jaanitulli. Lõkkõst võet tunglõga savvutadas kapstit, õt noilõ hussõ õs tulnu' sisse. Kari ja inemisõ' piat läbi savvu minemä, õt terve' olnu'. Tetäs jaanisõira.
- **10. juulil** om säitsmevelepäiv.
- **11.–12. juulil** om Ostrova festival 15.
- **12. juulil** om piitre-paulipäiv, piitrepäivä tähistädäs Uusvadah.
- **13. juulil** om mareta- ehk karusõpäiv.
- **13.–17. juulil** om Rikka Ivvani pillilaagri.
- **20. juulil** om iljapäiv.
- **30. ja 31. juulil** kell 19 om „Seto Odüsseia“ Luhamaal.
- **31. juulil** om Seto Kuningriigi latsipäiv Saatseh.

LÕIKUSKUU

- **1. augustil** om pühä Paraskeva mälestüspäiv ehk päätnits, Saatse kerigu pühä.
- **1. augustil** kell 19 om „Seto Odüsseia“ Luhamaal.
- **2. augustil** om Seto Kuningriigi päiv.
- **4.–10. augustil** kell 19 om „Seto Odüsseia“ Luhamaal.
- **7. augustil** om annõpäiv, Pelsi ja Väiko-Rõsna pühä.
- **8.–11. augustil** om TRESKI FEST.
- **9.–10. augustil** om Seto Kostipäiv.
- **18. augustil** om Obinitsa Galerii 20. sünnüpäävä näütüs.
- **19. augustil** om paasapäiv, issandamuutmisõ pühä, Obinitsa ja Lüübnitsa pühä.
- **20. augustil** om Eesti taaseissaisvumisõ päiv ja Lepä kirmas.
- **23. augustil** om Lüübnitsa sibula- ja kalalaat.
- **28. augustil** om Jumalaimä uinumisõ pühä, maarapäiv.

MIHKLIKUU

- **1. septembril** om tiidmisipäiv, keriguaasta algus ja üleilmalinõ rahupäiv.
- **8. septembril** om hussimaarapäiv ehk Jumalaimä sündümise pühä.
- **14. septembril** peetäs vanavanõmbidõ päivä.
- **21. septembril** om väikomaarapäiv Laossinah.
- **22. septembril** om sügüsene pööripäiv.
- **29. septembril** om mihklikpäiv.

VIINAKUU

- **1. oktoobril** om iäkidõ päiv.
- **3.–9. oktoobril** om seto kultuuri nätäl.
- **5. oktoobril** om oppajidõ päiv.
- **14. oktoobril** om kõllõtamisõpühä, mihklikpäiv Usinitsah, Härmä pühä.
- **18. oktoobril** peetäs hõimupäivä.
- **18. oktoobril** om avatu kultuuri- ja käsitüütalla päiv Setomaal.
- **28. oktoobril** om Lindora laat.

TALVÕKUU

- **2. novembril** om hingipäiv.
- **8. novembril** om midrosk, Ulaskova pühä.
- **9. novembril** om esädepäiv.
- **10. novembril** om märdipäiv, rämmän; Saatse pühä.
- **11. novembril** om nahtsipäiv, Matsuri, Küllätüvä, Meldova, Serga, Uusvada, Suurõ-Rõsna, Rokina pühä.
- **15. novembril** nakas joulupaast.
- **21. novembril** om mihalapäiv.
- **25. novembril** om kadripäiv.
- **30. novembril** om andresepäiv.

JOULUKUU

- **5. detsebril** peetäs joululaato.
- **9. detsebril** om väiko-juripäiv, Verska pühä.
- **15. detsebril** andas Verskah kätte Vabarna Anne premia'.
- **19. detsebril** om vana migulapäiv, Vööpso aleviku pühä, peetäs joulupito Miktämäel.
- **20. detsebril** peetäs Setomaa valla joulupito.
- **21. detsebril** nakas pääle talv. Om Vabarna Anne sünnüpäiv.
- **27. detsebril** om aastalõpupido Obinitsah.
- **24. detsebril** om joululaupäiv.
- **25. detsebril** om edimäne joulupühä. Joulupaast saa läbi.
- **26. detsebril** om tööõnõ joulupühä ja luutsinapäiv.
- **31. detsebril** om vana-aastaõtak vahtsõ kalendri perrä.

Traditsiooni' omma' mi hindä hoita'

VABARNA JANE

sootška ja seto kultuuri oppaja

Setomaa koolilatsõ' korjusiva' koolipinki vahtsõ aastakanumbri seeh täpselt talsipühi aigo. Edimätsel koolipäävä ödagul, 6. jaanuaril sai minnä' ödaguteenistusele ni kooliaol osa võtta' Verska talomuseumi talsipühä programmist. Seto keele ja kultuuri tunno aigo uursõ opilaisilt, kinkal tähistedi kotoh vana kalendri perrä jõuluaigo. Sai Setomaa Kooli õgast klassist 1–2 last, kiä' kinniti', öt kotoh korju pereh vai sõbra' ja tetti jõulusüüki ni olti kuuh. Setomaal peetäs pühhi nii vahtsõ ku vana kalendri perrä, ni om näidki, kinkal aastakava-hetus om vahtsõ kalendri jõuluaost tähtsamb.

Üts om kindla, vanno kombit ni innist ello tulõ latsilõ inämb seletä', noorõ' läävä' muudsa eloga üteh ni kaosõ' ka innidse' kombõ' ja tiidmise'.

Talsipühi ödagutsõl teenistusel kõnõl' esä Andreas, öt tulõ herätädä' ka kristotamistö kommõ', koh pühäl üül käüti talost tallo ni kuultõdi Jeesus-latsõ sündü. Nassari Elvi om pikält kirotanu kristotamistöset Eesti Folkloorinõukogo veebilehel. Kofat mälestüse' omma' väärtusliku' ni kirjeldäse' innist ello ni pühhi tähtsüst.

No' võtsõmi leelosõsarõ ni Obinitza kerigukoori laulja Pärtini Siridi ni timä tütre Katari-naga nõust kävvü' paarih kotsõh päält ödagust teenistüst kristotamah. Hafotimi üteh tropari laulmist ni otsõmi vällä hunnari', miä' olliva' tettü' jo mito aastakka tagasi muuseumi kõrraldat opitarõh. Traditsiooni' omma' mi hindä hoita' ni mõtõh, öt saa viiä' rõõmu ja luvva' mälestüisi, kannustas kultuurih elämä ni hoitma vanno kombit.

Ilosat vahtsõt alanu aastakka ja hoitkõ' öks kõüdüst seto kultuuriga!

Kristotaja'

Eräkogo pilt

Külm õks küsüs kindit ja talv tallõnahku

Eesti käsitüüh om 2025. aastak rahvarõiva aastak, Seto Käsitüü Kogo om Setomaal hõiganu vällä kirikinda aastaga.

KALA INGRIT

Seto Käsitüü Kogo vedosnik

2. augustikuu pääväl Seto Kuningriigih säetäs vällä seto kirikinda vällänäütis ja sorditas kuninga kindakudaja. Tuust meistrist või saia' ögaüts, kiä toosõ hinel koetu seto muudu labakinda konkursilõ. Naakõ' jo kudama, sis jovvat inne suurt suvvõ valms! Aastaga joosul om plaanih kõrraldada' ka kindakudamisõ oppusi. Midä hindamisõl kaia, tuust saa lukõ' varsti Kuningriigi lehe päält. Maailm om vallalõ ja veiga rassõ omgi üldä', öt soo om seto kindakiri ja soo olõ-i. A tuud seto muudu kinda olõkit tundva' öks tiidjä' ar' ja ögas tuu hindaminõ omgi tunnõtusõ perrä.

Nii vanastõ ku ka täämbät-sel aol kannõtas kindit tuuperäst, öt kässil olõssi lämmi. A kindit kannõtas öks ka ilo iist rõiva man. Veiga illoõ om kaia', ku mõni miis sääd särgi pääle vüü vaihtõlõ pruudi vai naase koetu kindä'.

Innevanastõ oll' Setomaal kindil öks suur tähendus saaju ja puhtidõ aigo. Kõnõldas, öt Setomaal istõ peigmiis pulmalavvahki, kindä' käeh. Ku pallo om Setomaal viil nuid inemesi, kiä' omma' kařah käunu' ja kindit kudanu'? Arvada, öt öks om, a öga pääväga jääse nuid inemesi vähämbäst. Täämbät-sel aol istas lämmäh tarõh, kaia

televisorit vai kullõldas raadiot ja lastas vardil kävvü'.

Ku tahati inämbä tiidä' kindakandmisõst ja kindakirjust, sis otskõ' šool raamaduaastagal ülest mõni raamat. Näütüset:

1. „Setumaa kogumik 5“ 2012. a – Nutovi Mirjami uurmistüü kindidõ tähtsüset aoh om veiga huvtav lugõminõ.

2. „Seto rahvarõivaraamat“ 2023. a – Sarvõ Öie ja Jõeste Kristi tegevä' ülekaemisõ seto kindidõ värme, kudamisõmoodu ja pärimusõ kotsilõ.

3. Praakli Aino om vällä andnu erisagamatsi raamatit ja vihkit muuseumihoidlah olõvidõ kindidõ kotsilõ. Nuidõst raamatidõst saa tiidä' nii seto ku ka Eesti kindist. Saa kõrvuta'.

4. Muidogi muis.ee – säält löüd pääle pildi ka tiidmisi, kiä ja kunas om kudanu ja määndsest nulgast muuseumilõ antu.

Seto Käsitüü Kogo liigõ' Jacobsoni Külli om veiga pallo kindit uurnu ja kudanu. Timä om uma ärigi kindidõ pääle ülest ehtänü. Ma küüsse Külli käest, midäs tuu kindakudaminõ timäle tähendäs.

Külli kirof: „Mullõ väiga meelus väigokõisi asju man tissi' ja kindakirju kudaminõ ommõgi üts tenolik tegevüs musagamatsõ jaost. Viis peenõkõist varrast, peenõkõnõ lang ja ma saa inne kudama alostamist värmilitsi langakerriga mängi' – mia' võisi' viil inämp hüvvämiilt pakku' inõ-

misõlõ, kinkõlõ meelus midägi ilosat ummi kässiga tetä'.

Muidogi om meeleeperätsit tegemisi viil pallo inämbä. A hindä koet kindä' saat öga päiv kätte panda' ja nuidõga liina pääl uhkustamah kävvü'.

Kindakirä' omma' kimmä'.

A viilgi tähtsämp om tuu, öt meil om nii hulga erinevvi; paistus öt olõki-i lõppu, ku hinnäst sinnä' sügä-vähe kindidõ sisse kai-bat. Suur tenokumarus mi innidsilõ immilõ, kinkõ hüä värmimiil, tiidlikkus ja kudamisõtarkus om võimsalt täämbätse päävani olõmah ja hoit meid ka edespidi.

Säntseh „hoiõt mullih“ ma ögapää-vätselt elägi: nelli erinevvä kindapaari kõik aig vardidõ pääl. Nii ku ütäl langaotsa' saava' ar' käkitüs, om sundus vahtsõnõ jago silmi üles luvva'.

Saami' kokko kunigriigipääväl, koh mi saa šool aestagal ögaüts uma vällämõtõld kindidõga uhkõlda'!“

Ristimärk kindä pääl tuu kandjalõ önnõ ja edu, naisilõ viläkust ni aja halva ja kuřa kavvõmbahe.

ERM 10871 Selise Palaga 1883. aastagal koet kinnas

Õga alostus om huvtav, keerolinõ, väsütäv ja luutusrikas

Setomaa Kooli ja Gümnaasiumi direktor **Libliku Pille**, olõit edimädse puulaastaga vidänü' kooli vahtsõtmuudu kauma. Minkõst tull alosta'?

Peräst tuud, ku Setomaa vald otsust kooli' kokko kõütä', tull naada' kõrraga' lahendamä mõistatust: mõista, mõista mõistust, mia tuu om: kats kuuli, nelli opmiskotust, katõsa üksüist? Öigõ vastus om, öt Setomaa Kuul ja Setomaa Gümnaasium. Säänest nättüst, öt valla kooli' üte juhtmisõ ala viiäs, om ilmah innegi' olnu'. Setomaa vald otsust panda' kokko kol' kuuli ja viil mano üte opmiskotusõ Obinitzah ja liidet kooli' ristipiteh pääle 6. klassi katõst lahku'. Viil om Verskah gümnaasumiastõ, mia tähendäski', öt juhtmisõl tulõ silmhä pitä' katsa üksüse vajaduisi.

Õgal innidsel koolil olli' vällä kujonõnu' uma' kombõ', kogokunnal olli' ootusõ' ja kindlahe ka' pelgämisõ' vahtsõ vasta. Haridusreformi plaanmisõl oll selge, öt tuu kõik olõ-õi liht-

salt matemaatilõnõ manopand-minõ-maahaarvaminõ, a tsiht om inõmisi poolõ säet. Olgu' Setomaa lõunõ- vai põhiakaa-rõh, opilanõ piat saama sama-säntse kvaliteediga' haridust. Nii saa-ai olla', öt aamõtligult panõmi kooli' kokko, a tegeligult toimõtasõ' kõik vannamuudu. Tuu tähendäs, öt tull naada' arotamma ja analüüsmä, kuvvamuudu säänest plaani täütä', mäntse' omma' mi vahendi', midä om vaia kindlahe toistu-muudu tetä' ja minkõ piat kindlahe alalõ jätmä. Edimäne suurõp sündmüs oll muidogi' 1. septembri tähistäminõ. Ma tiiä-äi, kas Eestih parhilla' om tõist säänest piirkunda, koh vallah peetäs ütime aktus koolilõ ja latsiaialõ.

Ma olõ hüvvämiilt tundnu' poolõ aastaga joosul perüs mitmõ asä üle. Mi olõ joudnu' edendä' kuulõ tugõvuusi, traditsioonõ ja nuid lakja jaka'. Mi panõ öga kuu tähele opilaisi tublidust, iispäävätsil informintil mi kõnõlõ opilaisilõ kõgõ tähtsäbist teemadõst ja üritüisist; mi otsõ opilaisi soovil vällä nulgah saisanu' spordivahendi' ja anni nuu' jälki' opilaisilõ kätte vahetunnõ aol, mi opilasõ

joudva' uma nõna' telefonõst opmisõ aol kõrval hoita' (mõntõ kõrd om nõnõtamisi, a tuuga' mi tegele), meil oll sügüse valalitsi ussi päiv ja järgmäne om märdsi kuuh. Koolilatsõ' omma' naanu' suhtlõmma latsiaiaaga', mi loe jutta ja kau küläh. Tuu kõõga' om vaia muidogi' ögapäävätselt tegeldä'. Tuu jaost om õgah oppõkotusõh oppõ- ja kogokunna iistvidäjä, nii-üldä' kotosõpää om iistvidäjä. Direktor om ühendet asutusõh tegevjuht, kiä' hoolsõs, öt dokumendi' olõsi' kõrrah, plaani' tett, eelarvõh klapi-si' jne. Ütesagamatsõ' tüütingimüsõ' omma' luud õkka oppõkotusõhe teno toolõ, öt haridustehnologia juhtminõ om üte inõmisõ käeh, kedä inne olõ-õs, ja haldustegevüseh kaetas kõiki oppõkotussit üttemuudu.

Mi lepe oppajidõga' kokko, öt kuvvamuudu mi saa infot vaelda', kõrralda' ütitsit üritüisi, kujonda' ütist arvusaamist opmisõst ja oppamisõst. Edimält paistu tšuuda, öt üts päiv opmisnädälih om plaanit tõistsagamano', a paistus, öt tuuga' oldas jo harinu'. Öks om vaia seletä', öt mille muu-

tust om vaia nii koolih ku inõmisilõ kogokunnah.

Täämbä om hüämiil, öt vähäbalt üts kõrd kuuh mi latsõ' keskendüse' lugõmisõlõ – õigus, tuuga' om vaia viil tegeldä' – ja opmiskotusõh om ütime kõrraldõd liikumisvahetunn. Opilasõ' omma' jo harinu' küüsümä, kas liikumisvahetunnõ saasi' inäbä olla'. Tegeligult om meil tsiht, öt olõ-õi olõmah halva ilma, omma' võlsi' rõiva'. Opilasõ' piasi' saama vahetunnõ aigo olla' väläh, öt nä olõsi-i nutite-lefonih ja saasi' hingädä' värsket õhku.

Hüämiil om, öt mi oppaja' tahtva' oppi'. Sügüse tull Setomaa kuuli 12 vahtsõt oppajat. Üts jago nuist kau opmah Tarto ja Talina ülikuulõ man. Ma looda, öt nii mõnigi' lätt sügüse oppajat opma, öt vaest olõ-õi edimäne aastak koolih näid väiga' ar'hiidütänü'. Kuul om öks kuul, koh omma' latsõ' ja näidega' om mõnigi' kõrd keerolinõ löüda' ütist kiilt. Mi olõ oppajidõga' opnu', öt kuvvamuudu kavanda' tüü liitklassih, kuvvamuudu anda' hinnanguvaba tagasisidet, kuvvamuudu säädä' kokko kooli oppõkava ja ainõkava.

Meil om kõrd kuuh oppajidõlõ oppõpäävä' ja tuul aol om opilaisil eissaisva opmisõ päiv. Hüämiil om tuust, öt ku sügüse opilasõ' tundsõ' hüvvämiilt, öt tuu päiv om näile nii-üldä' vaba, sis midä kuu edesi, tuud inäbä tegüsäbäst lätt nuil päivil opminõ. Oppaja' andva' järest inäp huvtavvi ja läbimõtõld ülesandit umma-pääd uurmisõ jaost. I trimestril novembri peräotsah mi sai kittä' 73 opilast, tuu om Setomaa Kooli ja Gümnaasiumi opilaisist kolmandik. Öga lats om minkõhki' tubli ja tuud mi panõ tähele.

Õga alostus om huvtav, keerolinõ, väsütäv ja luutusrikas. Mi naka kooli üritüisi hilläkeitsi pandma valla kultuuri-kalendrihe ja kogokund om kõõ oodõt kooli sündmüisilõ. Kõik mahusõ' ar', tuud näüdäs joulupido. Mi kooliperrehe om septembrist pääle mano tulnu' 17 opilast, tuu üle om väiga' hüämiil. Mi tegele tuuga', öt öga lats saasi' oppi', ja mi analüüsi tuud, ku klassih om midägi' säänest, mia sekä opmist. Siih om kindlahe vaia kuuhtüüd latsivanõbidõga' ja kõõ om hüämiil, ku latsõvanõba' tulõva'

küüsümä, tahtva' api uma latsõ toetamisõ jaost ja omma' valmi' kooli api vasta võtma.

Setomaal saa-ai müüdä perimüsoppõst ja mahesõõgist. Hüämiil om, öt šoost sügüsest pääle om mi koolih 1.–7. klassini' üts tunn nädälih seto kiilt ja kultuuri ja erinevidõh oppõainih proomtas sisse panda' ka' piirkunna võimaluisi. Kuul om seeh vahtsõh projektih „Umakultuur mi ümbre“, mia om väiga' huvtav. Kuuhtüüh Setomaa Liiduga' om alostõt projektiga' „Halas koolisüük“, minkõ kõrval Erasmus+ projekt „Ei toiduraiskamisõlõ“. Edimäne ütime aastak om olnu' rassõ, mi sää-äi keväjani' suurõbit tsihte, ku öt meil olõs ütime kultuur ja väärtüse' koolih, koh öga lats taht oppi' ja täsaa tuud tetä', koh ütegi' latsõ probleemi vai koirust jätetä-äi tähele pandmalda'. Tuu and luutust, öt sügüse om meil opilaisi arv vähäbalt püsiv ja õgal ütäl om olõmah lühkõnõ arvaminõ tuust, mille om Setomaal hüä oppi' ja oppaja tüüd tetä'. No sis mi kae, kuvvamuudu mi suvvõ olõ joudnu' ja kuvvamuudu mi edesi lää.

Tõlknü' Sarvõ Öiõ.

Urmel Evelini juubölinäütüs om kõigilõkaemisõst Uusvadah

Talsipühä aigu oll Uusvada Kultuuriküläh Urmel Evelini juubölinäütüse „50 hUrmavat hetke Setomaale“ pidolik tutvustus. Tuu umanöolinõ ja selgepiirilinõ näütüs näütäs Urmel Evelini loomingu tähtsät jako Setomaa kultuuriroomi kujondamisõl.

JÄRVELILLI REIN

MTÜ Uusvada Kultuurikülä juhataja

Urmel Evelin, kedä tiidäs timä kaubamärgi perrä hUrmArt, om disainer, kiä om tennü jo 17 aastakka hulga Setomaad ilostavvi teossit. Timä loomingu võit trehvädä nägemä nii avaliguh roomih ku ka kohalikõ suuriritüisi visuaalsõh kujondusõh. Urmel Evelini töid võit nimetä Setomaa visuaalsõs identiteedis. Timä kujondõt om Meremäe vallamaja ja kuul, ka Uusvada ja Luhamaa külä-maja vällänägemino nii seestku välästuult. Timä loomingu om olnu näütüsil nii Setomaal ku ka kavvõbah – Talinah, Petsereh, Vilniusõh ja kogoni Krasnojarskih.

Urmel Evelin om kujondanu järgmätsi suursündmüisi: Seto Kuningriigipäevä, Seto Folk, Seto pitsipäevä, Seto Leelopäiv, Saatserinna sõirapäiv, Lüübnitsa sibula- ja kalalaat, Seto Kostipäiv 2022. Ja ka opilasfirmadõ laato om kujondanu, mia omma jäänü nuuri ettevõtjidõ suursündmüisi jaost aastagist.

Urmel kujondusõlooming om mitmõh trükisõh ja raamaduuh ja tä om ka küljendamist tennü, minkõst päämäne jago om olnu kuuhtüüh kirästüsegä Seto Kiri. Timä kõgõ tähtsäbäst trükikunstiasõst tüüst võisi pitä kogoteost „Seto rahvarõiva“, minkõ and 2022. aastagal vällä Seto Käsitüü Kogo.

Urmel Evelin võit 2015. aastagal Seto krooni kujonduskonkursi ja tuust aost pääle om timä luud kõik Seto krooni ja mündi, minkõ välläandjast om Seto Pank. Tuu nõst timmä esile ku Seto rahalitsõ identiteedi luuja. Kukki Urmel Evelin om köidet Setomaaga, haarusõ timä projekti kavvõbahegi. Tä om tennü kuuhtüüd Eesti Maantiaamõdi, Eesti Maantiimuusiumi, Tarto Ülikooli muusiumi ja Eesti Vabaõhumuusiumiga.

Urmel Evelini juubölinäütüs „50 hUrmavat hetke Setomaale“ om Uusvada Kultuuriküläh kaemisõst vällä kooni 7. septembrini 2025. Ku tahat sis tulla näütüst kaema, ku üritüist parrahe olõ-oi, sis kiroda evelin.hurmart@gmail.com vai helstä 5663 9607 ja lepüme ao kokko. Näütüse pilte saa osta kah!

Tõlknu Sarvõ Öiõ.

Urmel Evelin.

Urmel Elfe pilt

Üts jago Urmel Evelini Setomaalõ kujondõt logodõt.

Odüsseia' kinoh ja tiätreh

VEESAARE ANNE

Pia kol' aastakka kau sõda Euroopah. Kõik maailm om tast haarõtu. Luumõinemistõl olõ-i võimalik jäia ütskõiksõst taa aša suhtõh. Mille omma mõtõdu koolnu, mille kõik häös!

Minkõga ni kunas soo lõpõs!? Säändse küsümusõ painasõ, anna-i olla. Olõ-i õnnõ Kauksi Ülle Setomaal, omma ka mehe Euroopah ni Ameerigah, kiä omma võtnu ette 3000 aastakka tagasi Homerosõ kirja pantu teksti ni tennü taast uma luu.

Kõnõldas jo amki tuust mehekesest, kiä käve Eestimaal umma „Teneti“ kinnu tegemäh, Christopher Nolanist tuud, õt timä sort uma vahtsõ vilmi jaos näütlejit. Vilm om „Odüsseia“. Miis om õkva Oscari saanu üte tõsõ aša iist. Tu oll „Oppenheimer“. Vällä tä valitõ säändse kimmä näütlejä, nigu Robert Pattinson, Matt Damon, Tom Holland, Anne Hathaway. Vähäbä rolli pääl om õkva Charlize Theron, kinkõl om kah kullast meheke ette näädädä.

8. vai 7. saandil inne Kristust kirja pant luku arvadas ulliväega tähtsät kirändusluu jaos. Olõ-i määnegi imeh, õt Kauksi Ülle ni Nolan man om viil üts Itaalia vilmimüis Uberto Pasolini uma versiooni jo valms saanu ni soo kand päälkirja „Kodotulõk“. Pääsõsõdõ omma Ralph Fiennes, Juliette Binoche ni Charlie Plummer. Tuu Pasolini taha-s umma luuhu jumalit ni poganit, tahtsõ õnnõ Odüsseust. Timmä uut kotõh Pene-

lope, kiä ütël: „Kuis küll om nii, õt mehe lõudvõ sõa, a lõvvä-i kodotiid?“ Odüsseus kõnõl vasta: „Mõnikõrd saa sõast kodo.“

Inemisõ harinõsõ sõaga ni soo om ulliväega hirmus. Kuis ellä pääle sõta, kuis mudsu alalõ jääs?

Kuis saia toimõ tuuga, midä sõda om inemistõga tennü, ni kas saa ilmahki toimõ? Vilm om õkva parhilla kinuh. Nolani „Odüsseia“ tulõ kinulinalõ 17. juulil 2026.

Seto Kuninglik Teater joud Kauksi Ülle „Seto Odüsseia“ õkvalt aastaga varahampa Luhamaal püüne pääle tuvva ni om ulliväega tähtsät ummi luumõinemistõ peräst. Teater saat Ameeriga poolõ etendüse kutsõ Christopher Nolanilõ. Miis om jo Eestimaal käunu. Mis tuu sis om, pääliinast 300 kilomeetrit lõunahe sõita, ku Atlantist om üle linnat. Nolan võisi uma ilmauhkõ vilmi jaos inspiratsiooni saia. Mi olõ lahkõ ni timä taht luudusõ seeh olla ni tüüd tetä. Tuu kinustuudio Universal Pictures võisi tulõvigh Setomaalõ hindä püstü panda. Vot ka nii!

Meremäe ja Obinitsa pensionäri' pei' joulupito

Jaauarih 2025 sai Meremäe ja Obinitsa pensionäri' kokko Kirsi talõh, õt tähistä traditsioonilist joulupito. Tuu süämlik sündmüs tõi kokko piirkunna vanõba inõmisõ ja and elorõõmu, süämelämmust ja ütteleuluvustunnõht.

Peo kõrraldi pensionäre seltse iistvidjä, kiä panni kokko nii programmi ku ka hoolidsi külälisi vastavõtmisõ iist. Kohalõ tull hulga piirkunna pensionäre, õt olla ütehkuih ja tähistä vahtsõ aastaga alostust.

Peo aigu tennäti Lahe Annit, kiä om pikkä aigu olnu raamadukogo juhataja. Kollegei ja kogokund avald tälle süämest teno tuu tüü iist ja tä saadõti pidoligult välläteenit puhkusõlõ.

Õdagu programm pakk mitmõkülgselt meelelahtust. Olli' nalälitsõ näütemängu ja süämest tulõva laulu. Kõgõ suurõp üllätüs oll, ku tull lumõmemm. Lumõmemm jagi kõigilõ väigokõisi pakikõisi, minkõ kättesaamisõst tull laulta vai luulõtust lukõ vai midägi muud vällä märki.

Pensionäre joulupido jääs kavvast miilde. Sântse sündmüse tugõvdasõ kogokunna vaimu ja rõhutasõ huulvust ja ütstõõsõ toetamisõ tähtsüst.

Suur teno peo kõrraldajilõ, kiä panni tuuhu hindä ao ja energia, õt luvva sääne süämest tulõv ja miildejäv sündmüs!

TURVASÕ EVELIN

Obinitsa ja Meremäe pensionäre pido Kirsi talõh.

Turvasõ Evelini pilt

Näütüs „Kumarda kundsõni“

6. jaanuarist saat
Võro liinagaleri ih kaia’
Kriguli Meelise näütüst
„Kumarda kundsõni“.

SARVÕ ÕIÕ

Meelist mi kõik tiia ja tunnõ ku
kunstnikku ja ilosidõ saviano-
midõ tegijät. Tä om nii hulga
aigu Setomaal elänu’ ja tuud
ello siih nännü’ ja inõmisi
tundma opnu’, õt täl tull süä-
mest tunnõh tetä’ innidsilõ
seto naisilõ kumarus. Tä otsõ
ja sortõ vällä pildi’, kiä’ timmä
kõnõti’, kedä tä tahtsõ tõisilõ
näüädä’.

Siih näütüsel sai’ kokko Mee-
lise tiidmisõ’, savi ja kinkõgi’
puult varahappa üles vöödõt
naase’. Tuust kõost sündü’
ummamuudu pildi’, mia’ omma’
kullakarva raamõ seeh, koh lau-
luimä’ paistusõ’ ku uhkõ’ kunin-
gaana’. Meelis üteli, õt tüü’
omma’ tett fototrüki tehnikah,
mia om timä hindä jaost ka’
vahtsõnõ. Saviplaadi’ omma’
kaunu’ palotusõst läbi, nii ku
kõik savianomagi’ ja tuupe-
räst tä nimetäski’ tuud näütüst
„piaaigu keraamiganäütus“.

Kõik naase’ pilte pääl omma’

Kriguli Meelise näütüs „Kumarda kundsõni“.

Kriguli Meelise pilt

lauuluimä’, mõni om kuulsa-
bast saanu’, mõni om mõistnu’
sõnnu parebahe säädä’, mõni
om laulnu’ hillebähe – a nä kõik
omma’ siih Setomaal elänu’.
Noo’ naase’ elli’ laululitsõl aol,
ku mõistõti viil ummi mõt-
tit õgapäävõtselt laulukiilde
säädä’. Mõnigi’ laul täämbä
nõidõ naisi laula.

Sool näütüsel või mõnigi’
terehtä’ umma sugulast. Teno
nõilõ naisilõ mi olõ täämbä siih
näidega’ kuuh. Näütuse saalih
mi saa näile õkva silmä kaia’.
Ja nimä’ kaesõ’ meele vasta.
Vaest kaejal tulõ miilde uma
imä, vanaimä, ristäm ...
Soo näütüsetarõ om aoh
tagasikaemisõ kotus. Om midä

kaia’ ja näide pääle mõtlõda’ ku
eloandjilõ ja ilohoitjilõ.
*Imä lätt iih meid, leelo lindas
liki meele,
imäl omma’ ilosõna’, uma
maamal ma’asõna’.
Imä sõna’ omma’ hellätse’,
maama sõna’ ma’akõsõ’.
Imä illo piteh eletäs, maama
sõnno kõõ manitas.*

SÜNNUPÄÄVÄ’ VEEBRUARIH

Karro Silvia – 74

2. veebruar
aokiränik, Sorrõseto
leelonaane

Višnevi Miralda – 89

5. veebruar
Sorrõseto leelonaane,
rätsepmeisteri

Roosimäe Helene – 75

12. veebruar
Sõsarõ koori innine
laulja ja pillimängja

Kase Piret – 53

12. veebruar
karmoškaansambli
Karmona pillimängja

Toomesaare Aino – 65

14. veebruar
leelonaane

Merik Ivask juunior – 47

14. veebruar
Seto Miihi Summa
laulumiiis

Palmi Evgeni – 72

15. veebruar
Velõ’ laulumiiis

Lukka-Jegikjani Ene – 71

15. veebruar
Sõsarõ koori
leelonaane

Kiristaja Arvis – 60

15. veebruar
arheoloog-
aoluulanõ

Orgse Lauri – 50

15. veebruar
Sõsarõ leelopargi
pillimiis

Piksõõdi Ülle – 64

16. veebruar
Ilolisõ
leelonaane

Batalinovski Viktor – 55

16. veebruar
Petseri 2. Keskkooli
innine oppaja

Itse Urmet – 49

17. veebruar
ettevõtja

Eksta Viivi – 92

19. veebruar
Petseri 2. Keskkooli
innine oppaja

Prangeli Anne – 56

22. veebruar
Madara’
leelonaane

Kaldmaa Ivika – 51

23. veebruar
Helmekaala’ leelonaane

Otsa Andres – 69

24. veebruar
puutüü-, foto- ja kalamiis

Tarrosõ Triinu-Liis – 23

24. veebruar
Seto Kongressi
Vanõmbidõ Kogo
liigõh

Lillmaa Terje – 55

28. veebruar
käsitüümeistri,
jutusõkõnõlaja

Tamme Vally – 77

29. veebruar
Petseri 2. Keskkooli
innine oppaja

Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:

Jevdokia Vislapuu	93
Milvi Naudi	91
Valentina Luigelaht	89
Selgur Reha	89
Mati Kütt	84
Johannes Aul	83
Õie Valli	83
Leo Ago	83
Helju Tirp	83
Madis Jõgela	82

Rein Raudsepp	82
Viktor Kostõgov	82
Maria Mägiste	81
Helgi Aadusaar	81
Harri Sass	80
Nikolai Soolind	79
Maria Aul	79
Helve Semjonova	79
Valter Pedjak	79
Harry Sulaoja	78
Toomas Lauk	78
Paul Orgu	77
Mihail Ossipov	77
Anatoly Osipov	77

Aino Lõiv	77
Leo Kuldmäe	76
Vello Kilusk	76
Vello Lepa	76
Leida Kõrgemäe	76
Aavo Semm	75
Hillar Astla	75
Antonina Timonina	75
Aino Toomiste	74
Ilmar Rammulüüs	74
Aita Palolill	74
Valdu Solovjev	73
Ivan Pikaljov	73
Eino Lõvi	73

Agni Tagen	73
Illar Vallas	73
Aino Järveveer	73
Aare Laaneots	73
Kalju Pirbe	72
Aasa Simson	72
Aime Roosik	72
Evgeni Palm	72
Aivo Tammik	72
Ülo Palmik	72
Volli Suvi	71
Leo Peri	71
Hele Siilik	71
Nadežda Latkina	71

Õnnitlõmi tillõkõisi
vallakodanikkõ!

KRIS-JAKOB KUUSEMETS
MATILDA LEE KOGERMAN
LUISA VAKO
KATRIN KORVA-KORBA

Ar’ kuuli Lobotkast peri
Talina seto

SINAIDA TAKEL
(sünd Talmar)

28.08.1942 – 6.01. 2025

Armas kunaginõ leelopargi
vedosnik Rines!
Hallõ miil oll’ meil kuulda’
Su imäkese kuulmisõst.
Jumalaperi olgu’ timä hing.
Leelopark Sõsarõ

Leinämi

† Laine Pai
† Leida Poolak
† Rein Torop
† Nonna Hõbeoja
† Heino Kits
† Nikolai Kuusing

SÜNDMUSÕ’ SETOMAAL

- 2. veebruar kell 10 Setomaa vallalitsõ’ karikavõistlusõ’
ojomisõh Verska Viikeskuseh.
- 3. veebruar kell 9 Tarto rahulepingu aastapäiv
Verska vabadussamba platsil.
- 7. veebruar kell 15 Reegi päiv Reegi majah.
- 11. veebruar kell 16–17.15 Setomaa suusasari
Miktämäe koolih.
- 14. veebruar sõbrapääv kirkukas ja kohvik Sõbralt
sõbralõ Miktämäel.
- 14. veebruar kell 16-17.30 sõbrapääv kohvik
Verska latsiaiah.
- 15. veebruar kell 17 Pöörane TäiskuuÕõsõoming
Peipsi Toidu Tänaval Setomaa kohvikidõh.
- 18. veebruar kell 16–17.15 Setomaa suusasari
Meremäe koolih.
- 21. veebruar kell 9 austusavaldus Petserimaa
vabadussamba platsil.
- 21. veebruar kell 9 Setomaa kuulõ Eesti Vabariik 107
rongkäük ja aktus Verska kultuurimajah.
- 21. veebruar kell 10.30 Setomaa kuulõ Eesti Vabariik 107
aktus Miktämäe opmiskotusõh.
- 21. veebruar kell 12 Setomaa kuulõ Eesti Vabariik 107
aktus Meremäe opmiskotusõh.
- 21. veebruar kell 18 Eesti Vabariigi aastapääv
kontsert-aktus Verska kultuurimajah.
- 24. veebruar kell 11 Eesti Vabariigi aastapääv
pidäminõ Luhamaa külämajah.
- 24. veebruar kell 14 Eesti Vabariigi aastapääväle
pühendet paraat Obinitsah.
- 27. veebruar kell 11 Setomaa iäkidõ ülikuul
Verska kultuurimajah.

ARNOLD RÜÜTEL

10.05.1928 – 31.12.2024

Ikusõna’ presidendile

Presidenti, sa kullä presidenti,
mi õks armulista sa Arnoldita.
No-ks naka ma sinolt küüsümähe,
no-ks naka ma sinolt nõudõmahe:
Mille-ks rühet sa varra ar’ koolta’,
mille rühet sa kalmu kalduda?
Võinu-ks viil ellä’ umah kotoh,
võinu-ks viil olla’ umah majah.
Kagoh õks haigõst sinno küll haarõtigi,
sinno õks tõppõ tõmmatigi.
Kadsokõnõ tull sul ümbre kaala,
surmakõnõ tull suu mano.
Võe-ks tuud kurja koolukõista,
võe tuud halva kadokõista.
Kül mi-ks veenü koolu kohtohe,
või veenü mi kadsõ kantorahe.
Õka-ks olõ-õi tuul koolul kohtita,
õka olõ-õi kadsõl kantorita.
Mitte-ks vôi-i mi midägi tetä’,
kullakõsõ mi kohegi minnä’.
Või õks ommõ meil hallõ sinno hauda viiä’,
või om meil hallõ sinno kuupa kanda’.
No jääs sul pereh ikmahe,
Eesti rahvas jääs sinno nuutskmahe.
No om meil kääbäs kohe kavvu’,
no om meil sõmmõr kohe liikta’.
No-ks jätä sukka’ jumalaga.

SARVÕ ÕIÕ

President Arnold Rüütli haud Metsakalmistul.